

Albert Camus

CALIGULA

Piesă în patru acte

PERSONAJELE

CALIGULA

CAESONIA

HELICON

SCIPIO

CHEREA

SENECTUS, patricianul bătrân

METELLUS

LEPIDUS, patricieni

OCTAVIUS

PATRICIUS, intendentul palatului

MEREIA

MUCIUS

PRIMUL SOLDAT

AL DOILEA SOLDAT

PRIMUL SLUJITOR

AL DOILEA SLUJITOR

AL TREILEA SLUJITOR

SOȚIA LUI MUCIUS

PRIMUL POET

AL DOILEA POET

AL TREILEA POET

AL PATRULEA POET

AL CINCILEA POET

AL ȘASELEA POET

Acțiunea se desfășoară în palatul lui Caligula. Un interval de trei ani desparte primul act de actele următoare.

ACTUL ÎNTÂI

Scena I

Câțiva patricieni, dintre care unul foarte bătrân, sunt adunați într-o sală a palatului și dau semne de nervozitate.

PRIMUL PATRICIAN: Tot nimic.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Nimic dimineața, nimic seara.

AL DOILEA PATRICIAN: De trei zile, nimic.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Cercetașii se duc, cercetașii se-ntorc. Dau din cap și spun: „Nimic”.

AL DOILEA PATRICIAN: Au cutreierat peste tot, nu mai e nimic de făcut.

PRIMUL PATRICIAN: De ce vă-ngrijorați dinainte? S-așteptăm. Poate că se-ntoarce așa cum a plecat.

PATRICIANUL BĂTRÂN: L-am văzut când ieșea din palat. Avea o privire

ciudată.

PRIMUL PATRICIAN: Eram și eu de față și l-am întrebat ce are.

AL DOILEA PATRICIAN: Ți-a răspuns?

PRIMUL PATRICIAN: Un singur cuvânt: „Nimic”.

Pauză. Intră Helicon, mâncând ceapă.

AL DOILEA PATRICIAN (*tot nervos*): E-ngrijorător.

PRIMUL PATRICIAN: Ei, toți tinerii sunt la fel.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Sigur, vârsta le șterge pe toate.

AL DOILEA PATRICIAN: Crezi?

PRIMUL PATRICIAN: Să speram c-o să uite.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Bineînțeles! Una pierdută, alte zece în loc.

HELICON: De unde ați scos-o că-i vorba de dragoste?

PRIMUL PATRICIAN: Și-atunci, ce altceva?

HELICON: Ficatul, poate. Sau simplul dezgust de a da zilnic ochii cu voi. I-am suporta mai ușor pe contemporanii noștri, dacă și-ar schimba din când în când mutrele. Numai că meniul nu prea se schimbă. Mereu aceeași tocană.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Eu prefer să cred că-i vorba tot de dragoste. E mai înduioșător.

HELICON: Și liniștitor, mai ales, cu atât mai liniștitor. E soiul de boli care nu-i cruță nici pe inteligenți, nici pe imbecili.

PRIMUL PATRICIAN: Numai că, din fericire, suferințele nu țin o veșnicie. Tu ai fi în stare să suferi mai mult de un an?

AL DOILEA PATRICIAN: Eu, nu.

PRIMUL PATRICIAN: Nimeni n-are această putere.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Viața ar deveni de nesuportat.

PRIMUL PATRICIAN: Pe drept cuvânt. Uitați-vă la mine, anul trecut mi-a murit nevasta. Am plâns foarte mult, și apoi am uitat... Din când în când sunt trist. Dar, la urma urmei, nu-i nimic.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Natura le rânduiește bine pe toate.

HELICON: Și totuși, când mă uit la voi, am impresia că mai și greșește uneori.

Intră Cherea.

PRIMUL PATRICIAN: Ei?

CHEREA: Tot nimic.

HELICON: Calmi, domnilor, păstrați-vă calmul. Cel puțin, aparențele să le salvăm. Doar imperiul roman noi suntem. Dacă noi ne pierdem cu firea, imperiul își pierde capul. Or, nu-i momentul, credeți-mă! Și pentru început, haideți la masă, imperiului o să-i meargă mai bine.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Chiar așa, să nu dăm vrabia din mână pe cea de pe gard.

CHEREĂ: Mie povestea asta nu-mi place. Toate mergeau însă prea bine. Acest împărat era desăvârșit.

AL DOILEA PATRICIAN: Da, exact cum trebuie să fie: scrupulos și lipsit de experiență.

PRIMUL PATRICIAN: La urma urmei, ce-i cu voi și de ce vă tânguieți atâta? Nimic nu-l împiedică să fie tot cum a fost. O iubea pe Drusilla, de acord. În definitiv, era sora lui. Și-așa și e prea mult că și-o făcuse amantă. Dar să dai Roma peste cap numai fiindcă Drusilla a murit, mi se pare că-ntrece măsura.

CHEREA: Tocmai de aceea. Mie povestea asta nu-mi place, iar fuga lui nu-mi prevestește nimic bun.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Da, fără foc nu iese fum.

PRIMUL PATRICIAN: În orice caz, interesele statului nu pot admite un incest

care ia proporții de tragedie. Incestul, fie, dar discret.

HELICON: Numai că, știți, vrând-nevrând, incestul face totdeauna și puțin zgomet. Patul scârțâie, dacă-mi dați voie să mă exprim așa. De altfel, de unde ați scos-o că-i vorba de Drusilla?

AL DOILEA PATRICIAN: Atunci, ce să fie?

HELICON: Ghiciți. Și luați aminte că-n nenorocire e ca și-n căsătorie, îți închipui că alegi, dar până la urmă ești tu alesul. Asta e, nu poți face nimic. Caligula e nefericit, dar poate că nici nu știe de ce! S-o fi simțit prins în capcană și-atunci a fugit. Nici noi n-am fi făcut altfel. Uite, eu, care vă vorbesc, dacă aș fi putut să-mi aleg tatăl, nu m-aș mai fi născut.

Intră Scipio.

Scena II

CHEREA: Ce s-aude?

SCIPIO: Tot nimic. Niște țărani susțin că l-au văzut ieri noapte, pe undeva pe-aproape, alergând prin furtună.

Cherea revine în mijlocul senatorilor. Scipio îl urmează.

CHEREA: Scipio, au și trecut trei zile?

SCIPIO: Da. Eram de față, însoțindu-l ca de obicei. S-a apropiat de corpul Drusillei. L-a atins cu două degete. Apoi a căzut pe gânduri, întorcându-se pe loc, și a ieșit cu pas liniștit. De-atunci, gonim pe urmele lui.

CHEREA (*dând din cap*): Băiatului ăștia prea-i plăcea literatura.

AL DOILEA PATRICIAN: La vârsta lui, e și firesc.

CHEREA: Dar nu-i de rangul lui. Un împărat artist nu-i de conceput. Desigur c-am avut și dintr-ăștia, unul sau doi. Oi râioase găsești peste tot. Dar aceia, cel puțin, au avut bunul simț să rămână funcționari.

PRIMUL PATRICIAN: Era mai odihnitor.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Fiecare cu meseria lui.

SCIPIO: Cherea, ce putem face?

CHEREA: Nimic.

AL DOILEA PATRICIAN: S-așteptăm. Dacă nu se-ntoarce, va trebui înlocuit. Fie vorba-ntre noi, nu ducem lipsă de împărați.

PRIMUL PATRICIAN: Nu, doar de caractere ducem lipsă.

CHEREA: Și dacă se-ntoarce prost dispus?

PRIMUL PATRICIAN: Pe cinstea mea, deocamdată tot copil e, așa c-o să-l facem s-asculte de glasul rațiunii.

CHEREA: Și dacă rămâne surd la glasul rațiunii?

PRIMUL PATRICIAN (*râzând*): Ei bine! N-am scris eu, pe vremuri, un tratat despre lovitura de stat?

CHEREA: Firește, dacă va trebui! Dar aș prefera să rămân la cărțile mele.

SCIPIO: Pe mine vă rog să mă scuzați.

Iese.

CHEREA: S-a șifonat.

PATRICIANUL BĂTRÂN: E un copil. Tinerii se simt solidari.

HELICON: Solidari sau nu, tot vor îmbătrâni odată.

Apare un soldat din gardă.

SOLDATUL: Caligula a fost văzut în grădina palatului.

Ies toți.

Scena III

Câteva clipe scena rămâne goală. Prin stânga se strecoară pe furiș Caligula. Privirea îi este rătăcită, e murdar, are părul îmbibat cu apă și picioarele stropite cu noroi. Își duce de mai multe ori mâna la gură. Se îndreaptă spre oglindă și, de îndată ce își vede propria imagine, se oprește. Mormăie ceva nedeslușit, apoi se așază în dreapta, cu brațele atârând între genunchii depărtați- Prin stânga apare Helicon. Zărindu-l pe Caligula, se oprește la extremitatea scenei și-l observă în tăcere. Caligula se întoarce și-l vede.

Pauză.

Scena IV

HELICON (*dintr-o margine a scenei spre cealaltă*): Bună ziua, Caius.

CALIGULA (*firesc*): Bună ziua, Helicon.

Tăcere.

HELICON: Pari obosit.

CALIGULA: Am umblat mult.

HELICON: Da, absența ta a durat cam mult.

Tăcere.

CALIGULA: Mi-a fost greu să găsesc.

HELICON: Ce anume?

CALIGULA: Ceea ce voiam.

HELICON: Și ce voiai?

CALIGULA (*la fel de firesc*): Luna.

HELICON: Poftim?

CALIGULA: Da, voiam luna.

HELICON: Aha! (*Tăcere, Helicon se apropie.*) Ce să faci cu ea?

CALIGULA: Ei bine!... E unul dintre lucrurile pe care nu le am.

HELICON: Bineînțeles. Și-acum, totul e-n ordine?

CALIGULA: Nu, n-am reușit s-o am.

HELICON: Asta e mai prost.

CALIGULA: Da, de asta și sunt obosit. (*Pauză.*) Helicon!

HELICON: Da, Caius.

CALIGULA: Gândești, pesemne, că sunt nebun.

HELICON: Știi bine că eu nu gândesc niciodată. Sunt prea inteligent pentru așa ceva.

CALIGULA: Da. În sfârșit! Dar nu sunt nebun, ba, dimpotrivă, niciodată n-am fost mai chibzuit. Doar că am simțit deodată nevoia de imposibil. (*Pauză.*) Lucrurile, așa cum sunt, nu mi se par satisfăcătoare.

HELICON: E o părere destul de răspândită.

CALIGULA: Adevărat. Dar până acum n-am știut. Acum știu. (*Tot firesc.*) Lumea, așa cum e făcută, nu-i de suportat. Iată de ce am nevoie de lună sau de fericire, sau de nemurire, de orice lucru oricât de nebunesc, numai să nu aparțină acestei lumi.

HELICON: E un raționament logic. Deși, în general, nu poate fi susținut până la capăt.

CALIGULA (*ridicându-se, dar cu aceeași simplitate*): Nu știi nimic. Tocmai fiindcă nu poate fi susținut până la capăt, nici nu obții nimic. Dar poate că va fi suficient dacă rămâi, până la capăt, logic. (*Se uită la Helicon.*) Știi ce-ți trece prin minte. Câtă zarvă pentru moartea unei femei! Nu, nu-i vorba de asta. Mi-amintesc, într-adevăr, că acum câteva zile o femeie pe care o iubeam a murit. Dar ce e iubirea? Un lucru de nimic. Moartea asta nu-nseamnă nimic, ți-o jur; nu-i decât semnul unui

adevăr care face ca luna să-mi fie necesară. E un adevăr foarte simplu și foarte limpede, oarecum stupid, dar greu de descoperit și greu de suportat.

HELICON: Și-n ce constă acest adevăr, Caius?

CALIGULA (*întors cu spatele, pe un ton neutru*): Oamenii mor și nu sunt fericiți.

HELICON (*după o pauză*): Să fim serioși, Caius, e un adevăr cu care oamenii se-mpacă foarte bine. Uită-te în preajma ta! Asta nu-i împiedică să mănânce.

CALIGULA (*cu o izbucnire neașteptată*): Atunci toate din preajma mea sunt minciună și eu vreau ca oamenii să trăiască potrivit adevărului! Și singurul care posedă mijloacele de a-i face să trăiască potrivit adevărului sunt eu. Fiindcă eu știu ce le lipsește, Helicon. Oamenii sunt lipsiți de posibilitatea cunoașterii, le lipsește profesorul care să le vorbească în cunoștință de cauză.

HELICON: Caius, să nu te superi pentru ce-ți voi spune. Dar, mai întâi, ar trebui să te odihnești.

CALIGULA (*așezându-se cu blândețe*): Nu-i cu putință, Helicon, niciodată n-o să mai fie cu putință.

HELICON: De ce?

CALIGULA: Dacă dorm, cine o să-mi dea luna?

HELICON (*după o clipă de tăcere*): Asta-i adevărat.

Cu un efort evident, Caligula se ridică.

CALIGULA: Ascultă, Helicon! Aud glasuri și zgomot de pași. Ține-ți gura și uită că m-ai văzut!

HELICON: Am înțeles.

Caligula se îndreaptă spre ieșire. Se întoarce.

CALIGULA: Și, te rog, de azi înainte, ajută-mă!

HELICON: Caius, n-am nici un motiv să n-o fac. Dar știu destul de multe lucruri și mă interesează foarte puține. În ce privință aș putea să te-ajut?

CALIGULA: A imposibilului.

HELICON: Îmi voi da toată silința.

Caligula iese. Intră repede Scipio și Caesonia.

Scena V

SCIPIO: Nu-i nimeni. Helicon, nu l-ai văzut?

HELICON: Nu.

CAESONIA: Helicon, chiar nu ți-a spus nimic înainte de a fugi?

HELICON: Nu sunt confidentul lui, sunt spectatorul lui. E mai înțelept.

CAESONIA: Te rog!

HELICON: Scumpă Caesonia, Caius e un idealist, toată lumea o știe. Așadar, încă n-a înțeles. Eu da, pentru asta nici nu mă ocup de nimic. Dar Caius, dacă-ncepe să înțeleagă, e gata dimpotrivă, fiindcă are o inimioară atât de bună, să se ocupe de toate. Și numai zeii știu cât o să ne coste acest lucru. Dar, permiteți, m-așteaptă masa.

Iese.

Scena VI

Caesonia se așază, obosită.

CAESONIA: Un soldat din gardă l-a văzut trecând. Dar Roma întreagă îl vede pe Caligula peste tot. În schimb, Caligula nu vede peste tot decât ideea lui.

SCIPIO: Ce idee?

CAESONIA: De unde s-o știu, Scipio?

SCIPIO: Drusilla?

CAESONIA: Cine-ar putea s-o spună? Adevărul e că a iubit-o. Și tot atât de adevărat e că-i groaznic să vezi murind azi ce strângeai în brațe ieri.

SCIPIO (*timid*): Dar tu?

CAESONIA: O! Eu sunt o legătură veche.

SCIPIO: Caesonia, trebuie să-l salvăm.

CAESONIA: Așadar, ții la el?

SCIPIO: Țin la el. A fost bun cu mine. M-a încurajat și știu pe de rost câteva dintre opiniile lui. Îmi spunea că viața nu-i defel ușoară, dar religia, arta și iubirea ne ajută s-o îndurăm. Susținea adesea că a-l face pe altul să sufere e singurul mod de a greși. Voia să fie un om drept.

CAESONIA (*ridicându-se*): Nu-i decât un copil. (*Merge până la oglindă și se privește.*) N-am avut niciodată alt zeu decât trupul meu și tocmai pe acest zeu aș vrea să-l rog azi să mi-l dea înapoi pe Caius.

Intră Caligula. Zărindu-i pe Caesonia și pe Scipio, șovăie și-i gata să se retragă. Dar în aceeași clipă, de partea cealaltă apar patricieni: și intendentul palatului. Se opresc, contrariați. Caesonia se întoarce. Aleargă, împreună cu Scipio, spre Caligula. Acesta, cu un gest, îi oprește locului.

Scena VII

INTENDENTUL (*cu o voce nesigură*): Noi te... te căutam, Cezar.

CALIGULA (*cu un glas tăios și schimbat*): Văd.

INTENDENTUL: Noi... vreau să zic...

CALIGULA (*brutal*): Ce vreți?

INTENDENTUL: Eram îngrijorați, Cezar.

CALIGULA (*înaintând spre el*): Cu ce drept?

INTENDENTUL: Eh! hm... (*Inspirat deodată și foarte repede.*) În sfârșit, oricum, să știi că ai de rezolvat câteva chestiuni privitoare la tezaurul public.

CALIGULA (*izbucnind într-un râs nestăvilit*): Tezaurul? Sigur că da, mai e vorbă, tezaurul e ceva capital.

INTENDENTUL: Desigur, Cezar.

CALIGULA (*continuând să râdă, către Caesonia*): Draga mea, nu-i așa că tezaurul e ceva foarte important?

CAESONIA: Nu, Caligula, e ceva secundar.

CALIGULA: Pentru că nu te pricepi. Tezaurul e de-un interes copleșitor. Toate sunt importante: finanțele, moralitatea publică, politica externă, aprovizionarea armatei și legile agrare! Repet, toate sunt de un interes capital și toate stau pe același plan: măreția Romei și crizele tale de artrită. Ah! o să mă ocup de toate astea. Ascultă, intendent!

INTENDENTUL: Te-ascultăm.

Patricienii se apropie.

CALIGULA: Tu îmi ești credincios, nu-i așa?

INTENDENTUL: (*pe un ton de reproș*): Cezar!

CALIGULA: Ei bine, am să-ți împărtășesc un plan. În doi timpi, noi vom da peste cap întreaga economie politică. Te voi lămuri, intendent... după ce patricienii au să iasă afară.

Patricienii ies.

Scena VIII

Caligula se așază lângă Caesonia.

CALIGULA: Fii atent! Mai întâi, toți patricienii, toți cetățenii imperiului care posedă oarecare avere — mică sau mare, pentru mine-i totuna — vor trebui, obligatoriu, să-și dezmoștenească copiii și să-și facă imediat testamentele în favoarea statului.

INTENDENTUL: Dar, Cezar...

CALIGULA: Încă nu ți-am dat cuvântul. Pe măsura nevoilor noastre, vom trimite aceste persoane la moarte după o listă pe care vom întocmi-o în mod arbitrar. La nevoie, vom putea schimba această listă tot arbitrar. Iar noi vom moșteni.

CAESONIA (*îndepărtându-se*): Ce te-a apucat?

CALIGULA (*netulburat*): Ordinea execuțiilor n-are, într-adevăr, nici o importanță. Sau, mai bine zis, execuțiile sunt de importanță egală, ceea ce demonstrează că, de fapt, n-au nici una. De altminteri, sunt la fel de vinovați și unii, și alții. Pe de altă parte ia aminte că nu-i mai necinstit să-i jefuiești direct pe cetățeni decât să strecuri taxe indirecte în prețul merindelor de care nu se pot lipsi. A guverna înseamnă a fura, toată lumea o știe. Dar e vorba de felul în care-o faci. În ceea ce mă privește, voi fura deschis. S-a isprăvit cu micile profituri. (*Cu asprime, către intendent.*) Vei executa aceste porunci fără întârziere. Locuitorii Romei să-și semneze testamentele până deseară, cei din provincii — cel mai târziu într-o lună. Trimite curieri!

INTENDENTUL: Cezar, nu-ți dai seama...

CALIGULA: Imbecilule, ia aminte! Dacă tezaurul are vreo importanță, atunci viața omenească n-are nici una. Asta e limpede. Toți cei care gândesc ca tine trebuie să admită acest raționament și să considere viața lor egală cu zero de vreme ce consideră că banii sunt totul. De fapt, eu am hotărât să fiu logic și, pentru că puterea stă în mâinile mele, veți vedea cât o să vă coste această logică. Îi voi extermina pe toți cei care mă contrazic și, o dată cu ei, contradicțiile. La nevoie, voi începe cu tine.

INTENDENTUL: Cezar, bunăvoința mea nu se discută, ți-o jur.

CALIGULA: Nici a mea, crede-mă! Dovadă c-am acceptat punctul tău de vedere și mi-am făcut din tezaurul public un obiect de meditație. La urma urmei, să-mi mulțumești că m-am prins în jocul tău și joc cu cărțile tale. (*Pauză, apoi calm.*) De altfel, prin simplitatea lui, planul meu e genial, așa că putem încheia discuția, îți dau trei secunde ca să dispari. Număr: unu...

Intendentul dispare.

Scena IX

CAESONIA: Nu te mai recunosc! E-o glumă, nu-i așa?

CALIGULA: Nu tocmai, Caesonia. E pedagogie.

SCIPIO: Caius, nu-i cu puțință!

CALIGULA: Întocmai!

SCIPIO: Nu te mai înțeleg.

CALIGULA: Întocmai! E vorba de ceea ce nu-i cu puțință sau, mai degrabă, e vorba să facem cu puțință ceea ce deocamdată nu-i.

SCIPIO: Dar asta-i un joc fără limite. E recreația unui nebun.

CALIGULA: Nu, Scipio, o virtutea unui împărat. (*Se lasă pe spate, cu o expresie de oboseală.*) Am înțeles, în sfârșit, la ce servește puterea. Îmi asigură toate șansele pentru a realiza imposibilul. Începând de azi, și pentru tot timpul care urmează, libertatea mea nu va cunoaște fruntarii.

CAESONIA (*cu tristețe*): Caius, nu știu dacă asta trebuie să ne bucure.

CALIGULA: Nici eu nu știu. Dar presupun că așa trebuie să trăim.

Intră Cherea.

Scena X

CHEREA: Am aflat că te-ai întors. Mă rog pentru sănătatea ta.

CALIGULA: Sănătatea mea îți mulțumește. *(Pauză, apoi deodată:)* Du-te, Cherea, nu vreau să te văd!

CHEREA: Sunt surprins, Caius.

CALIGULA: Nu fi surprins! Nu-mi plac literații și nu le pot suporta minciunile. Vorbesc fără să se-asculte. Dacă s-ar asculta, și-ar da seama că nu valorează nimic și n-ar mai putea să vorbească. Haide, șterge-o, am oroare de martori mincinoși.

CHEREA: Dacă mințim, o facem adesea fără să știm. Mă declar nevinovat.

CALIGULA: Minciuna nu-i niciodată nevinovată. Și a voastră acordă prea mare importanță ființelor și lucrurilor. Iată ce nu vă pot ierta.

CHEREA: Și totuși trebuie să pledăm pentru această lume, dacă vrem să trăim în ea.

CALIGULA: Nu pleda, cauza a fost audiată. Această lume e lipsită de orice importanța și numai cine recunoaște acest adevăr își cucerește libertatea. *(S-a ridicat.)* De aceea vă și urăsc fiindcă nu sunteți liberi. Singurul om liber din întregul Imperiu roman sunt eu. Bucurați-vă c-aveți, în sfârșit, un împărat care să vă-nvețe ce e libertatea. Du-te, Cherea, și tu, Scipio, prietenia mă face să râd. Duceți-vă și anunțați Romei că-n sfârșit i s-a adus libertatea și că, o dată cu ea, începe o mare încercare.

Aceștia ies. Caligula s-a întors cu spatele.

Scena XI

CAESONIA: Plângi?

CALIGULA: Da, Caesonia.

CAESONIA: La urma urmei, ce s-a schimbat? Dacă-i adevărat că o iubeai pe Drusilla, mă iubeai în același timp și pe mine, ca și pe multe altele. Cu atât mai mult, moartea ei nu trebuie să te-alunge pe coclauri, trei zile și trei nopți la rând, și să te-aducă înapoi cu fața asta dușmănoasă.

CALIGULA *(s-a întors)*: Nebuno, cine-ți vorbește de Drusilla? Nu poți să-ți închipui că un om plânge și din altă cauză decât din dragoste?

CAESONIA: Iartă-mă, Caius! Dar încerc să te-nțeleg.

CALIGULA: Oamenii plâng fiindcă lucrurile nu sunt așa cum ar trebui să fie. *(Femeia se îndreaptă spre el.)* Lasă, Caesonia. *(Femeia dă înapoi.)* Dar stai lângă mine.

CAESONIA: Fac tot ce vrei tu. *(Se așază.)* La vârsta mea, știu că viața nu-i bună defel. Dar dacă răul există pe pământ, de ce să-l mai înmulțim și noi?

CALIGULA: Tu nu poți să-nțelegi. Dar ce importanță are? Poate c-o să depășesc starea asta. Simt însă cum urcă în mine niște făpturi fără nume. Ce să fac împotriva lor? *(Se întoarce spre ea.)* O, Caesonia! Știam că poți fi disperat, dar nu știam ce-nseamnă acest cuvânt. Credeam ca toată lumea că-i o boală a sufletului. Dimpotrivă, însă, trupul nostru e acela care suferă. Mă doare pielea, pieptul, mă dor brațele și picioarele. Am un gol în cap și mi-e greață. Și ce-i mai îngrozitor, e gustul acesta din gură. Nici sânge, nici moarte, nici febră — ci toate la un loc. E de-ajuns să-mi mușc limba în gură pentru ca totul să devină negru și oamenii să mă dezguste. Ce greu, ce dureros e să devii om!

CAESONIA: Va trebui să dormi, să dormi mult, să te lași în voia sorții și să nu te mai gândești la nimic. Am să-ți veghez eu somnul. Când te vei trezi, ai să vezi că lumea își va recăpăta vechiul gust. Și-atunci te vei sluji de puterea ta pentru a iubi din suflet

ce mai poate fi iubit. Chiar și ceea ce e posibil își merită dreptul la viață.

CALIGULA: Dar pentru asta trebuie să dormi, să te abandonezi. Așa ceva nu-i cu putință.

CAESONIA: Așa gândește omul când e nespus de obosit. Dar va veni o vreme când îți vei recăpăta energia.

CALIGULA: Dacă aș ști la ce s-o folosesc! Ce să fac eu cu energia asta, la ce mi-ar servi această putere atât de uimitoare, dacă nu voi putea să schimb ordinea lucrurilor, dacă nu voi reuși să fac în așa fel ca soarele să apună la răsărit, suferința să scadă și oamenii să nu mai moară? Nu, Caesonia, mi-e totuna de dorm sau rămân treaz, de vreme ce nu pot să acționez asupra ordinii acestei lumi.

CAESONIA: Dar asta-nseamnă că vrei să fii egal cu zeii. Nu cunosc nebunie mai mare.

CALIGULA: Și tu mă crezi nebun. Dar ce este un zeu, ca să doresc să fiu egal cu el? Ceea ce doresc eu azi, din toate puterile mele, e mai presus de zei. Iau în sarcina mea un regat al cărui rege e tocmai imposibilul.

CAESONIA: N-ai să izbândești să faci ca un chip frumos să arate urât, o inimă de om să devină nesimțitoare, cerul să nu mai fie cer.

CALIGULA (*cu exaltare crescândă*): Vreau să amestec cerul cu marea, să confund urâtenia cu frumusețea, să fac să țâșnească râsul din suferință.

CAESONIA (*ridicându-se în fața lui, rugătoare*): Pe lume există binele și răul, măreția și josnicia, dreptatea și nedreptatea. Îți jur ca toate astea n-au să se schimbe.

CALIGULA (*la fel*): Voința mea e să se schimbe. Îi voi oferi acestui secol darul egalității. Și când totul va fi netezit, imposibilul stăpânind în sfârșit pământul, luna aflându-se în mâinile mele, atunci e posibil ca eu însumi să fiu transformat și lumea o dată cu mine, atunci, în sfârșit, oamenii nu vor mai muri și vor fi fericiți.

CAESONIA (*într-un strigăt*): Nu vei putea să negi iubirea.

CALIGULA (*izbucnind cu o voce plină de furie*): Iubirea, Caesonia! (*A prins-o de umeri și o scutură.*) Am învățat că nu valorează nimic. Celălalt are dreptate: tezaurul public! L-ai auzit, nu-i așa? Totul începe cu asta. De-acum, voi începe și eu, în sfârșit, să trăiesc! A trăi, Caesonia, a trăi înseamnă tocmai contrariul iubirii. Eu ți-o spun și te invit la o sărbătoare fără sfârșit, la un proces general, la cel mai frumos dintre spectacole. Și-mi trebuie lume, spectatori, victime și vinovați.

Se repede la gong și începe să izbească în el fără oprire, din ce în ce mai tare.

CALIGULA (*bătând mereu*): Să intre vinovații. Am nevoie de vinovați. Și toți sunt vinovați. (*Continuând să bată.*) Vreau să intre condamnații la moarte. Public, vreau să am publicul meu! Judecători, martori, acuzați, toți condamnați dinainte! Ah, Caesonia, le voi arăta ce n-au văzut niciodată, pe singurul om liber al acestui imperiu!

La sunetul gongului, palatul se umple încetul cu încetul de o rumoare care crește și se apropie. Glasuri, zgomot de arme, tropăituri și pași. Caligula râde și lovește întruna.

Soldații din gardă intră, apoi ies.

CALIGULA (*bătând*): Iar tu, Caesonia, îmi vei da ascultare. Mă vei ajuta mereu. Va fi minunat. Jură că mă vei ajuta, Caesonia!

CAESONIA (*tulburată, între două lovituri de gong*): Nu-i nevoie să-ți jur, fiindcă te iubesc.

CALIGULA (*același joc*): Vei face tot ce-am să-ți spun eu.

CAESONIA (*același joc*): Tot, Caligula, dar încetează.

CALIGULA (*lovind întruna*): Vei fi crudă.

CAESONIA (*plângând*): Crudă.

CALIGULA (*același joc*): Rece și neîndurătoare.

CAESONIA: Neîndurătoare.

CALIGULA (*același joc*): Vei suferi și tu.

CAESONIA: Da, Caligula, dar simt că înnebunesc.

Își fac apariția câțiva patricieni, năuci, și, o dată cu ei, oameni de-ai palatului. Caligula izbește pentru ultima oară, apoi înalță ciocanul, se întoarce către ei și-i cheamă.

CALIGULA (*smintit*): Veniți cu toții! Apropiați-vă! Vă poruncesc să v-apropiați! (*Bate din picior.*) Împăratul e cel care vă ordonă să v-apropiați. (*Înaintează toți, plini de spaimă.*) Mai repede! Acum apropie-te și tu, Caesonia! *O ia de mână, o duce până-n dreptul oglinzii și șterge frenetic cu ciocanul o imagine de pe suprafața lucioasă.*

CALIGULA (*râde*): Vezi, nu mai e nimic. Nici o amintire, toate chipurile au dispărut. Nimic, absolut nimic. Știi totuși cine rămâne? Mai apropie-te puțin. Uită-te! Apropiați-vă și voi. Uitați-vă! *Se înfige înaintea oglinzii într-o atitudine dementă.*

CAESONIA (*privind oglinda, cu groază*): Caligula!

Caligula schimbă tonul, pune degetul pe oglindă și, privind deodată fix, spune cu o voce triumfătoare:

CALIGULA: Caligula!

Cortina

ACTUL AL DOILEA

Scena I

Câțiva patricieni se află adunați acasă la Cherea.

PRIMUL PATRICIAN: Ne insultă demnitatea.

MUCIUS: De trei ani!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Pe mine mă face muierușcă! Își bate joc de mine! La moarte!

MUCIUS: De trei ani!

PRIMUL PATRICIAN: De câte ori iese la plimbare seara, pe câmp, ne pune s-alergăm pe lângă lectica lui!

AL DOILEA PATRICIAN: Și ne mai spune că goana asta e bună pentru sănătate.

MUCIUS: De trei ani!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Nici o scuză pentru așa ceva.

AL TREILEA PATRICIAN: Nu, așa ceva nu putem ierta.

PRIMUL PATRICIAN: Patricius, ție ți-a confiscat averea; Scipio, ție ți-a ucis tatăl; Octavius, ție ți-a luat soția și-acum a obligat-o să lucreze în casa lui de toleranță; Lepidus, ție ți-a omorât băiatul. Până când o să mai îndurați toate astea? În ceea ce mă privește, eu am ales. Între riscul pe care-l avem de înfruntat și viața asta insuportabilă, stăpânită de groază și de neputință, nu pot să mai șovăi.

SCIPIO: Omorându-l pe tata, el a hotărât pentru mine.

PRIMUL PATRICIAN: Tot mai șovăiți?

AL TREILEA PATRICIAN: Suntem cu toții de partea ta. Locurile noastre la circ le-a dat plebei, iar pe noi ne-a împins să ne batem cu plebea tocmai pentru a ne pedepsi și mai tare.

PATRICIANUL BĂTRÂN: E un laș!

AL DOILEA PATRICIAN: Un cinic.

AL TREILEA PATRICIAN: Un măscărici.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Un nevolnic.

AL PATRULEA PATRICIAN: De trei ani!
Mișcare dezordonată. Arme care vântură prin aer. O făclie cade. O masă e dată peste cap. Toată lumea năvălește spre ieșire. Dar intră Cherea, nepăsător, calmându-le însuflețirea.

Scena II

CHEREA: Unde v-ați pornit?
AL TREILEA PATRICIAN: La palat.
CHEREA: Vă-nțeleg foarte bine. Dar credeți c-o să vă lase să intrați?
PRIMUL PATRICIAN: N-avem de gând să cerem voie.
CHEREA: Iată-vă, dintr-o dată, plini de bărbăție! Cu îngăduința voastră, pot să iau și eu loc la mine-n casă?
Ușa este închisă. Cherea se duce până la masa răsturnată și se așază pe un colț al ei, în timp ce ceilalți se întorc spre el.
CHEREA: Prieteni, nu-i chiar atât de ușor pe cât vă-nchipuiți. Teama care vă stăpânește azi n-o să vă poată ține loc de sânge rece și de curaj. Totul e prematur.
AL TREILEA PATRICIAN: Dacă nu ești cu noi, pleacă, dar ține-ți gura.
CHEREA: Cred totuși că sunt cu voi. Dar nu pentru aceleași motive.
AL TREILEA PATRICIAN: Destul cu vorbăria!
CHEREA (*ridicându-se*): Da, destul cu vorbăria. Și eu vreau ca lucrurile să fie limpezi. Fiindcă, deși sunt cu voi, nu sunt pentru voi. De asta nici metoda voastră nu mi se pare cea mai bună. Nu vă cunoașteți adevăratul dușman, i-atribuiți motive mărunte. Dimpotrivă, motivele sunt mari și-n acest caz vă duceți sigur la pierzanie. Învățați mai întâi să-l vedeți cum este și-atunci veți putea să-l înfrunțați mai bine.
AL TREILEA PATRICIAN: Îl vedem așa cum este, cel mai smintit dintre tirani.
CHEREA: Nu-i sigur. Împărați nebuni am mai cunoscut noi. Dar acesta nu-i destul de nebun. Și ceea ce detest eu la el e tocmai faptul că știe ce vrea.
PRIMUL PATRICIAN: Vrea moartea noastră, a tuturor.
CHEREA: Nu, fiindcă asta e o treabă secundară. Pe când el își pune puterea în slujba unei pasiuni mult mai mari și mai ucigătoare, ne amenință în însăși esența noastră. Firește, nu-i pentru prima dată când un om dispune la noi de puteri nelimitate, dar e pentru prima dată când se servește de ele fără limită, ajungând până într-acolo încât să nege omul și lumea. Iată ce mă-ngrozește la el și ce vreau să combatem. A-ți pierde viața nu-i mare lucru și, de va trebui, voi avea acest curaj. Dar să constăți cum se spulberă sensul acestei vieți, cum se distruge însăși rațiunea noastră de a fi, iată ceea ce e de neîndurat. Fără rațiune nu se poate trăi.
PRIMUL PATRICIAN: Răzbunarea e o rațiune.
CHEREA: Da, și-o voi împărți cu voi. Dar înțelegeți că nu pentru a apăra micile voastre umiliri. Ci pentru a lupta contra unei idei mari, al cărei triumf ar însemna sfârșitul lumii. Pot admite să-și bată joc de voi, dar nu pot admite să-și ducă visul la îndeplinire și să facă tot ce visează să facă. Căci își preschimbă filozofia în cadavre și, spre nenorocirea noastră, e o filozofie fără obiecție. Or, când n-ai argumente, e mai bine să lovești fără cruțare.
AL TREILEA PATRICIAN: Atunci trebuie să acționăm.
CHEREA: Trebuie să acționăm. Dar, câtă vreme această putere nedreaptă se află în plină vigoare, n-o veți distruge atacând-o pieptiș. Tirania poate fi combătută, dar față de răutatea dezinteresată trebuie să fii viclean. Trebuie s-o împingi mereu pe propriul făgaș, să aștepti ca această logică să devină dementă. Dar, încă o dată vă spun, și vă vorbesc foarte cinstit, să știți că nu sunt cu voi decât pentru un timp. După aceea, nu voi sluji nici unul dintre interesele voastre, doresc numai să-mi regăsesc liniștea

într-o lume din nou coerentă. Nu ambiția mă face să acționez, ci o teamă înțeleaptă, frica de acest lirism inuman în fața căruia viața mea nu înseamnă nimic.

PRIMUL PATRICIAN (*făcând un pas înainte*): Cred că te-am înțeles sau aproape. Dar esențialul e că tu consideri, ca și noi, că societatea noastră e zguduită din temelii. Pentru noi, vorbesc de voi toți, nu-i așa, chestiunea e înainte de toate morală. Familia se destramă, respectul față de muncă se spulberă, patria întreagă e pângărită. Virtutea ne cheamă în ajutorul ei, vom refuza oare să-i dăm ascultare? Conjurați, veți mai îngădui ca patricienii să fie siliți s-alerge în fiecare seară pe lângă lectica lui Cezar?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Veți mai îngădui să li se spună „scumpa mea”?

AL TREILEA PATRICIAN: Să li se răpească soțiile?

AL DOILEA PATRICIAN: Și copiii?

MUCIUS: Și banii?

AL CINCILEA PATRICIAN: Nu!

PRIMUL PATRICIAN: Cherea, ai vorbit bine. Și bine-ai făcut că ne-ai potolit. E prea devreme să acționăm; și poporul ar fi azi împotriva noastră. Vrei să pândești, împreună cu noi, momentul prielnic?

CHEREA: Da, să-l lăsăm pe Caligula să continue. Ba chiar să-l încurajăm pe această cale. Să-i organizăm nebunia. Fiindcă va veni o zi când se va trezi singur dinaintea unui imperiu plin de morți și de rude ale morților.

Urale generale. Afară, trompete. Tăcere. Apoi, din gură în gură, un nume: „Caligula”.

Scena III

Intră Caligula și Caesonia, urmași de Helicon și de soldați. Scenă mută. Caligula se oprește și se uită la conjurați. Trece în tăcere de la unul la altul, aranjează agrafa unuia, face un pas înapoi pentru a-l examina pe un al doilea, îi privește din nou, își trece mâna peste ochi și iese, fără să spună un cuvânt.

Scena IV

CAESONIA (*ironică, arătând dezordinea*): Vă băteați?

CHEREA: Ne băteam.

CAESONIA (*același joc*): Și de ce vă băteați?

CHEREA: Ne băteam pentru nimic.

CAESONIA: Atunci, nu-i adevărat.

CHEREA: Ce nu-i adevărat?

CAESONIA: Că vă băteați.

CHEREA: Atunci, nu ne băteam.

CAESONIA (*zâmbind*): Poate-ar fi mai bine să facem ordine în odaie. Lui Caligula nu-i place dezordinea.

HELICON (*către patricianul bătrân*): Până la urmă o să-l scoateți din sărite pe omul ăsta!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Dar ce i-am făcut noi?

HELICON: Nimic, tocmai asta e. E chiar fantastic cât de neînsemnați puteți fi, încât devine insuportabil. Puneți-vă în locul lui Caligula. (*Pauză.*) Ceva însă, firește, tot complotați voi, nu-i așa?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Dar nu-i adevărat, zău așa. Ce-și închipuie el?

HELICON: Nu-și închipuie nimic, știe. Deși presupun că, la drept vorbind, îi și place un pic. Haide, ajutați-mă să fac ordine.

Se pun pe lucru. Caligula intră și observă.

Scena V

CALIGULA (*către patricianul bătrân*): Bună ziua, scumpa mea. (*Către ceilalți.*) Cherea, m-am hotărât să-mi refac forțele în casa ta. Mucius, mi-am îngăduit să-ți invit nevasta.

Intendentul bate din palme. Apare un sclav, dar Caligula îl oprește.

CALIGULA: O clipă! Domnilor, după cum știți, finanțele statului se țineau pe picioare numai prin puterea obișnuinței. De ieri însă nu mai e suficientă nici obișnuința. Mă văd deci în dezolanta situație de a proceda la reduceri de personal. Dintr-un spirit de sacrificiu pe care sunt convins c-o să-l apreciați, am hotărât să-mi reduc personalul casei și să eliberez câțiva sclavi, iar pe voi să vă trec în slujba mea. Fiți buni de pregătiți masa și serviți!

Senatorii se privesc și șovăie.

HELICON: Haideți, domnilor, puțină bunăvoință! De altfel, veți vedea că-i mai ușor să cobori scara socială decât s-o urci.

Senatorii se mișcă, ezitând.

CALIGULA (*către Caesonia*): Care-i pedeapsa cuvenita sclavilor leneși?

CAESONIA: Biciul, cred.

Senatorii se grăbesc și încep să așeze masa destul de stângaci.

CALIGULA: Hai, dați-vă puțină osteneală! Și metodic, mai ales, metodic! (*Lui Helicon.*) Mi se pare mie sau chiar și-au pierdut îndemânarea?

HELICON: La drept vorbind, nici n-au avut-o vreodată decât pentru a lovi sau a porunci. Va trebui să avem răbdare, asta-i tot. Îți trebuie o zi ca să faci un senator și zece ani ca să faci un muncitor.

CALIGULA: Și tare mi-e teamă că vreo douăzeci, ca să faci dintr-un senator un muncitor.

HELICON: Cu toate astea, o să reușească. După opinia mea, au vocație! Robia li se va potrivi. (*Un senator se șterge pe față.*) Uite, au început să și transpire. E o etapă.

CALIGULA: Bun. Să nu le cerem prea mult. Nu-i chiar atât de rău. Și-apoi, o clipă de justiție e totdeauna binevenită. Fiindcă veni vorba de justiție, va trebui să ne grăbim: m-așteaptă o execuție. Ah! Mare noroc pe Rufius că mi se face atât de repede foame. (*Confidențial.*) Rufius e cavalerul care trebuie să moară. (*Pauză.*) Nu mă-ntrebați de ce trebuie să moară?

Tăcere generală. În acest timp, sclavii au adus de mâncare.

CALIGULA (*bine dispus*): Ei, hai, văd că deveniți inteligenți. (*Ciugulește o măslină.*) Până la urmă ați înțeles că nu-i nevoie să faci ceva ca să mori. Soldați, sunt mulțumit de voi. Nu-i așa, Helicon? *Se oprește din mestecat și se uită la meseni cu un aer șugubăț.*

HELICON: Desigur! Ce mai armată! Dar dacă ții la părerea mea, acum arată prea inteligenți și n-o să vrea să se mai bată. Dacă mai progresează puțin, imperiul se prăbușește.

CALIGULA: Perfect. O să ne odihnim. Pofțiți, așezați-vă la întâmplare. Fără protocol. Oricum, mare noroc mai are și Rufius ăsta! Deși sunt convins că nici n-o să aprecieze acest mic răgaz. Și totuși, câteva ore smulse morții sunt de neprețuit.

Mănâncă, la fel și ceilalți. Se vede cât de colo că împăratul se poartă urât la masă. Nimic nu-l obligă să-și azvârle sâmburii de măslină în farfuria vecinilor apropiați, să-și scuipe resturile de carne pe tavă, să se scobească în dinți cu unghiile și să se scarpine cu voluptate în cap. Și totuși, isprăvile astea din timpul mesei le face cu multă simplitate. Dar se oprește deodată din mâncat și-și pironește privirea asupra unuia dintre meseni, Lepidus.

CALIGULA (*brutal*): Pari prost dispus. Nu cumva pentru că ți-am omorât băiatul?

LEPIDUS (*înăbușit*): Defel, Caius, dimpotrivă.

CALIGULA (*încântat*): Dimpotrivă! Ah, ce mult îmi place când fața dezmințe chinurile inimii! Fața ta e tristă. Dar inima ta? Dimpotrivă, Lepidus, nu-i așa?

LEPIDUS (*cu hotărâre*): Dimpotrivă, Cezar.

CALIGULA (*din ce în ce mai bucuros*): Ah, Lepidus, la nimeni nu țin mai mult decât la tine. Hai să râdem împreună, vrei? Și spune-mi o istorioară hazlie!

LEPIDUS (*care și-a supraestimat forțele*): Caius!

CALIGULA: Bun, bun. Lasă că spun eu atunci. Dar ai să râzi, Lepidus, nu-i așa? (*Privire încruntată.*) Dacă n-ar fi decât pentru cel de-al doilea băiat al tău. (*Din nou zâmbitor.*) De altfel, tu nu ești prost dispus. (*Bea, apoi sugerând:*) Dim... dim... Haide, Lepidus.

LEPIDUS (*obosit*): Dimpotrivă, Caius.

CALIGULA: Minunat! (*Bea.*) Acum ascultă. (*Visător.*) A fost odată un biet împărat pe care nu-l iubea nimeni. Dar împăratul îl iubea pe Lepidus și i-a omorât pe cel mai mic dintre băieți tocmai pentru a-și smulge din inimă această iubire. (*Schimbând tonul.*) Firește că nu-i adevărat. Nostim, nu-i așa? Nu râzi. Nu râde nimeni? Atunci ascultați. (*Cu o mânie nemăsurată.*) Vreau ca toată lumea să râdă. Și tu, Lepidus, și voi toți. Ridicați-vă, râdeți! (*Lovește cu pumnul în masă.*) Vreau, m-auziți, vreau să vă văd râzând.

Toată lumea se ridică. În timpul acestei scene, actorii, în afară de Caligula și de Caesonia, își vor putea juca rolurile ca niște marionete.

CALIGULA (*răsturnându-se pe patul său, destins, într-un nestăvilit hohot de râs*): Poftim, Caesonia, uită-te la ei! Totul s-a răsturnat. Cinste, respectabilitate, opinie publică, înțelepciunea națiunilor, nimic nu mai are sens. Totul dispăre în fața fricii. Frica, hei, Caesonia, acest frumos sentiment dezinteresat și pur, neamestecat cu nimic, unul dintre cele mai rare sentimente care-și trage noblețea din burtă. (*Își trece mâna peste frunte și bea. Pe un ton prietenesc.*) Acum să vorbim de altceva. Ce-i cu tine, Cherea? Ești cam tăcut.

CHEREA: Sunt gata să vorbesc, Caius. De-ndată ce-mi vei permite.

CALIGULA: Perfect. Atunci taci. Aș prefera să-l ascult pe prietenul nostru, Mucius.

MUCIUS (*în silă*): Poruncește, Caius.

CALIGULA: Ei bine, vorbește-ne de soția ta. Și trimite-o, mai întâi, să stea în stânga mea.

Soția lui Mucius vine alături de Caligula.

MUCIUS (*cam pierdut*): Soția mea, dar o iubesc.

Râs general.

CALIGULA: Bineînțeles, prietene, bineînțeles. Dar ce sentiment banal! (*A și tras femeia cât mai aproape de el și-i linge, distrat, umărul stâng. Din ce în ce mai satisfăcut.*) De fapt, când am intrat aici, voi complotați, nu-i așa? Puneați și voi la cale o mică conspirație, nu?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Caius, cum de poți?...

CALIGULA: Frumoaso, n-are nici o importanță. Trebuie să se ocupe și bătrânețea cu ceva. Nici o importanță, v-asigur. De altfel, voi nici nu sunteți capabili de vreun act de curaj. A, tocmai mi-am adus aminte că am de rezolvat câteva chestiuni de stat. Dar, mai întâi, să dăm atenția cuvenită dorințelor imperioase cu care ne-a înzestrat natura.

Se ridică și-o trage după sine, într-o cameră alăturată, pe soția lui Mucius.

Scena VI

Mucius schițează intenția să se ridice.

CAESONIA (*binevoitoare*): O! Mucius, aș mai gusta o picătură din acest excelent vin.

Supus, Mucius o servește în tăcere. Moment de stânjenire. Scaunele scârțâie. Dialogul care urmează e, oarecum, forțat.

CAESONIA: Ei bine, Cherea! Ce-ar fi să-mi spui acum de ce vă băteați adineauri?

CHEREA (*rece*): Scumpă Caesonia, totul a pornit de la discuția pe care o purtam, și anume dacă poezia trebuie să fie ucigătoare sau nu.

CAESONIA: Foarte interesant. Deși asta depășește, oarecum, înțelegerea mea de femeie. Dar îmi place că pasiunea voastră pentru artă vă-mpinge până la schimburi de pumni.

CHEREA (*același joc*): Nimic mai firesc. Chiar Caligula mi-a spus că nu există pasiune profundă fără oarecare cruzime.

HELICON: Nici dragoste fără un pic de viol.

CHEREA (*mâncând*): E ceva adevărat în această opinie. Nu credeți și voi?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Caligula e un psiholog pătrunzător.

PRIMUL PATRICIAN: Și ne-a vorbit cu atâta elocință despre curaj.

AL DOILEA PATRICIAN: Ar trebui să-și consemneze toate ideile astea. Ar ieși o operă de neprețuit.

CHEREA: Și unde mai pui că și-ar găsi o ocupație. Fiindcă se vede cât de colo că are nevoie de distracții.

CAESONIA (*continuând să mănânce*): Veți fi încântați să aflați că s-a și gândit la lucrul ăsta și că-n prezent chiar scrie un mare tratat.

Scena VII

Intră Caligula și soția lui Mucius.

CALIGULA: Mucius, îți înapoiez nevasta. O să vină lângă tine. Dar mă iertați, am de dat câteva instrucțiuni.

Iese repede. Mucius s-a ridicat, palid.

Scena VIII

CAESONIA (*către Mucius, rămas în picioare*): Acest mare tratat va fi la înălțimea celor mai celebre, Mucius, nimeni nu se-ndoiește de asta.

MUCIUS (*privind tot timpul la ușa pe unde a ieșit Caligula*): Și despre ce e vorba în el, Caesonia?

CAESONIA (*nepăsătoare*): O! Asta mă depășește.

CHEREA: Trebuie deci să deducem că tratează chiar despre puterea ucigătoare a poeziei.

CAESONIA: Așa cred și eu.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*cu voie bună*): Ei bine! Cum spunea Cherea, asta o să-i dea de lucru.

CAESONIA: Da, frumoaso! Numai că, fără-ndoială, titlul acestei lucrări o să vă cam tulbure.

CHEREA: Ce titlu are?

CAESONIA: *Sabia*.

Scena IX

Intră grăbit Caligula.

CALIGULA: Iertați-mă, dar și treburile statului sunt urgente. Intendent, vei închide hambarele publice. Am și semnat decretul. Ai să-l găsești în cameră.

INTENDENTUL: Dar...

CALIGULA: De mâine începe foametea.

INTENDENTUL: Dar poporul o să murmure.

CALIGULA (*cu forță și precizie*): Ți-am spus că de mâine începe foametea. Toată lumea știe ce înseamnă foametea, e un dezastru. De mâine începe dezastrul... și voi opri dezastrul când voi avea eu poftă. (*Explicând celorlalți:*) La urma urmei, n-am chiar atâtea mijloace pentru a dovedi că sunt liber. Totdeauna ești liber pe spinarea cuiva. Plictisitor, dar firesc. (*Cu o privire către Mucius.*) Aplică-i geloziei aceasta maximă și-ai să crezi. (*Visător.*) Oricum, ce urât lucru să fii gelos! Să suferi din vanitate și imaginație! Să-ți vezi nevasta...

Mucius strânge pumnii și deschide gura.

CALIGULA (*foarte repede*): Să mâncăm domnilor! Știți că eu și Helicon muncim pe rupe? Punem la punct un mic tratat despre execuție, care o să vă placă grozav.

HELICON: Admițând că vi se cere părerea.

CALIGULA: Să fim generoși, Helicon! Să le dezvăluim și lor micile noastre secrete. Dă-i drumul, capitolul trei, paragraful unu.

HELICON (*se ridică și recită mecanic*): „Execuția ușurează și eliberează. Ea e universală, întăritoare și dreaptă, atât în aplicațiile, cât și în intențiile ei. Omul moare pentru că e vinovat. Și e vinovat fiindcă e supusul lui Caligula. Or, toată lumea e supusă lui Caligula. Deci, toată lumea e vinovată. De unde reiese că toată lumea trebuie să moară. E o chestie de timp și de răbdare.”

CALIGULA (*râzând*): Ce ziceți de asta? Răbdare, hai, grozav am mai brodit-o! Vreți să vă spun ceva? E lucrul pe care-l admir cel mai mult la voi. Și-acum, domnilor, sunteți liberi. Cherea nu mai are nevoie de voi. Caesonia totuși să rămână! Și Lepidus, și Octavius! Mereia, de asemenea. Aș vrea să discut cu voi despre organizarea casei mele de toleranță. Am mari griji din cauza ei.

Ceilalți ies încet. Caligula îl urmărește pe Mucius cu privirea.

Scena X

CHEREA: La ordinele tale, Caius. Ce nu merge? Personalul e lipsit de calitate?

CALIGULA: Nu, dar încasările merg prost.

MEREIA: Trebuie să mărești tarifele.

CALIGULA: Mereia, ai pierdut ocazia să taci. Dată fiind vârsta ta, chestiile astea nu te interesează și nu-ți cer părerea.

MEREIA: Atunci de ce mi-ai spus să rămân?

CALIGULA: Fiindcă, numai decît, voi avea nevoie de o părere fără patimă.

Mereia se depărtează.

CHEREA: Caius, dacă-mi dai voie să vorbesc cu patimă, ți-aș spune că nu trebuie să te atingi de tarife.

CALIGULA: Nici vorbă, firește! Dar trebuie să scoatem banii din cifra de afaceri. I-am explicat Caesoniei planul meu, așa c-o să vi-l expună ea. Eu am băut prea mult vin și mă cam ia cu somn.

Se întinde în pat și închide ochii.

CAESONIA: E foarte simplu. Caligula instituie o nouă decorație.

CHEREA: Nu văd legătura.

CAESONIA: Și totuși, există. Această distincție se va chema Ordinul Eroului Civic. Îi va recompensa pe cetățenii care vor frecventa cel mai des casa de toleranță a lui Caligula.

CHEREA: Clar ca lumina zilei.

CAESONIA: Așa cred. Am uitat să vă spun că recompensa va fi decernată lunar, după verificarea bonurilor de intrare. Cetățeanul care, după douăsprezece luni, n-a obținut decorația va fi exilat sau executat!

AL TREILEA PATRICIAN: De ce „sau executat”?

CAESONIA: Caligula spune că asta n-are nici o importanță. Esențial e ca el să poată alege.

CHEREA: Bravo! Și astfel tezaurul public se umple din nou.

HELICON: Și, luați seama, într-un mod foarte moral. De altminteri, e mult mai cinstit să taxezi viciul decât virtutea, cum se operează în regimurile republicane.

Caligula întredeschide ochii și se uită la bătrânul Mereia, care, într-un colț, scoate un mic flacon și bea o înghițitură.

CALIGULA (*tot culcat*): Mereia, ce bei tu acolo?

MEREIA: Contra astmei, Caius.

CALIGULA (*înaintează spre el, îndepărtându-i pe ceilalți, și-i miroase gura*): Nu, asta-i o contra-otravă.

MEREIA: Da' de unde, Caius. Îți arde de glumă. Mă sufoc noaptea și mă-ngrijesc de foarte multă vreme.

CALIGULA: Așadar, ți-e frică să nu fii otrăvit?

MEREIA: Astma mea...

CALIGULA: Nu. Să spunem lucrurilor pe nume: ți-e frică să nu te otrăvesc. Mă bănuiești. Mă spionezi.

MEREIA: Nici gând, pe toți zeii!

CALIGULA: Mă suspectezi. Cu alte cuvinte, n-ai încredere în mine.

MEREIA: Caius!

CALIGULA (*cu asprime*): Răspunde. (*Matematic.*) Dacă iei o contra-otravă, e limpede că-mi atribui intenția de-a te otrăvi.

MEREIA: Da... vreau să zic... Nu.

CALIGULA: Și de-ndată ce crezi că eu am luat hotărârea să te otrăvesc, tu faci tot ce-i cu putință ca să te împotrivești voinței mele.

Tăcere. Încă de la începutul scenei, Caesonia și Cherea s-au refugiat în spate. Doar Lepidus urmărește înspăimântat dialogul.

CALIGULA (*din ce în ce mai precis*): Așadar, două crime plus această alternativă din care nu vei putea ieși: ori eu n-aveam de gând să te omor, și tu mă suspectezi pe nedrept — pe mine, împăratul tău. Ori eu vreau cu adevărat acest lucru, dar tu, gânșanie, te împotrivești planurilor mele. (*Pauză. Caligula se uită la bătrân cu satisfacție.*) Ei, Mereia, ce zici de logica mea?

MEREIA: Este... riguroasă, Caius. Dar nu se aplică situației de față.

CALIGULA: Și a treia crimă, mă iei drept un imbecil. Ascultă-mă cu atenție. Din aceste crime, una singură te onorează — cea de a doua, pentru că din clipa în care-mi atribui mie o hotărâre, iar tu încerci să mi te împotrivești, asta implică din partea ta o revoltă. Ești o căpetenie de oameni, un revoluționar. Asta-i frumos. (*Cu tristețe.*) Mereia, țin foarte mult la tine. De aceea te voi condamna numai pentru a doua crimă, nu și pentru celelalte. Fiindcă te-ai răzvrătit, vei muri ca un bărbat.

În tot timpul acestei tirade, Mereia s-a făcut tot mai mic în scaunul lui.

CALIGULA: Nu-mi mulțumi. E foarte firesc. Poftim! (*îi întinde o fiolă, apoi cu simpatie.*) Bea această otravă.

Zguduit de plâns, Mereia refuză clătinând din cap.

CALIGULA (*pierzându-și răbdarea*): Haide, haide.

Mereia încearcă atunci să fugă. Dar, dintr-un salt sălbatic până spre mijlocul scenei, Caligula îl înhață, îl aruncă într-un jilț și, după o luptă de câteva clipe, îi înfige fiola între dinți și i-o sparge cu lovituri de pumn. După câteva convulsii, cu fața plină de spumă și de sânge, Mereia moare. Caligula se ridică și-și șterge, mecanic, mâinile.

CALIGULA (*către Caesonia, întinzându-i un fragment din flaconul lui Mereia*): Ce-i asta? Contra-otravă?

CAESONIA (*liniștită*): Nu, Caligula. Medicament contra astmei.

CALIGULA (*uitându-se la Mereia, după o tăcere de o clipă*): Nu face nimic. Tot acolo ar fi ajuns. Mai devreme sau mai târziu...

Iese brusc, cu un aer agitat, ștergându-și mâinile fără conținere.

Scena XI

LEPIDUS (*consternat*): Acum ce facem?

CAESONIA (*simplu*): Mai întâi, cred c-ar trebui scos leșul afară. E prea urât! Cherea și Lepidus apucă trupul și-l trag în culise.

LEPIDUS (*către Cherea*): Va trebui să ne grăbim.

CHEREA: Trebuie să fim două sute.

Intră tânărul Scipio. Zărind-o pe Caesonia, dă să se retragă.

CAESONIA: Apropie-te. (*Îi ridică bărbia și-l privește în ochi. Pauză. Rece.*)

Caius l-a ucis pe tatăl tău?

TÂNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA: Îl urăști?

TÂNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA: Vrei să-l omori?

TÂNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA (*eliberându-l*): Atunci, de ce mi-o spui?

TÂNĂRUL SCIPIO: Fiindcă nu mi-e teamă de nimeni. A-l omori sau a fi omorât sunt două modalități de a sfârși. De altfel, tu n-ai să mă trădezi.

CAESONIA: Ai dreptate, n-am să te trădez. Dar vreau să-ți spun ceva sau, mai degrabă, aș vrea să stau de vorbă cu ce-i mai bun în tine.

TÂNĂRUL SCIPIO: Ce-i mai bun în mine e ura.

CAESONIA: Ascultă-mă numai! Cuvântul pe care vreau să ți-l spun e greu de înțeles și-n același timp evident. Dar e un cuvânt care, dacă ar fi ascultat cu adevărat, ar împlini singura revoluție definitivă din lumea asta.

TÂNĂRUL SCIPIO: Atunci spune-l!

CAESONIA: Nu încă. Mai întâi, gândește-te la chipul desfigurat al tatălui tău, căruia i s-a smuls limba din gură. Gândește-te la această gură plină de sânge și la urletele lui de fiară torturată.

TÂNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA: Acum gândește-te la Caligula.

TÂNĂRUL SCIPIO (*cu toată forța urii*): Da.

CAESONIA: Și-acum ascultă-mă: încearcă de-l înțelege.

Iese, lăsându-l pe tânărul Scipio descumpănit. Intră Helicon.

Scena XII

CAESONIA: Vino aici.

TÂNĂRUL SCIPIO: Ce vrei?

Scena XIII

HELICON: Se-ntoarce Caligula; poete, ce-ar fi să te duci să mănânci?

TÂNĂRUL SCIPIO: Ajută-mă!

HELICON: E primejdios, porumbelule. Iar eu nu mă pricep la poezie.

TÂNĂRUL SCIPIO: Ai putea să m-ajuti. Știi o mulțime de lucruri.

HELICON: Știu că zilele trec și trebuie să ne grăbim să mâncăm. Știu, de asemenea, că l-ai putea omorî pe Caligula... și că el n-ar privi defel cu ochi răi lucrul acesta.

Intră Caligula. Iese Helicon.

Scena XIV

CALIGULA: A! Tu erai. *(Se oprește o clipă, de parcă s-ar gândi ce atitudine să adopte.)* E cam mult de când nu te-am văzut. *(Ducându-se încet spre el.)* Ce mai faci? Tot mai scrii? Ai putea să-mi arăți și mie ultimele tale lucrări?

TÂNĂRUL SCIPIO *(jenat, de asemenea, oscilând între ură și nici el nu știe ce):* Am scris câteva poeme, Cezar.

CALIGULA: Despre ce?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu știu, Cezar. Mi se pare că despre natură.

CALIGULA *(mai degajat)*: Frumos subiect. Și vast. Ce ți-a făcut ție natura?

TÂNĂRUL SCIPIO *(revenindu-și, pe un ton de ironie și răutate)*: Mă consolează că nu sunt Cezar.

CALIGULA: A! Și crezi c-ar putea să mă consoleze și pe mine că sunt?

TÂNĂRUL SCIPIO *(același joc)*: Pe legea mea, a vindecat răni și mai grave.

CALIGULA *(cu o simplitate stranie)*: Răni? Spui asta cu răutate. Fiindcă l-am omorât pe tatăl tău? Dacă ai ști totuși cât de potrivit e cuvântul! Răni! *(Schimbând tonul.)* Numai ura îi face pe oameni inteligenți.

TÂNĂRUL SCIPIO *(crispat)*: Ți-am răspuns la întrebarea despre natură.

Caligula s-așază, se uită la Scipio, apoi îl prinde brusc de mâini și-l trage cu forța la picioarele lui. Îi cuprinde capul în mâini.

CALIGULA: Citește-mi și mie poemul.

TÂNĂRUL SCIPIO: Te rog, Cezar, nu.

CALIGULA: De ce?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu-l am la mine.

CALIGULA: Nu ți-l amintești?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Spune-mi, cel puțin, ce cuprinde.

TÂNĂRUL SCIPIO *(tot țeapăn și parcă regretând)*: Vorbeam despre...

CALIGULA: Ei bine?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu, nu știu...

CALIGULA: Încearcă...

TÂNĂRUL SCIPIO: Vorbeam despre un anume acord între pământ...

CALIGULA *(întrerupându-l, furat)*:... Între pământ și picior.

TÂNĂRUL SCIPIO *(surprins, șovăie și continuă)*: Da, cam așa ceva...

CALIGULA: Continuă.

TÂNĂRUL SCIPIO: ...și despre unduirea colinelor romane, și despre această fugară și răscolitoare liniște pe care o aduce cu sine amurgul...

CALIGULA: ...despre țipătul lăstunilor sub bolta cerului verde.

TÂNĂRUL SCIPIO *(ceva mai relaxat)*: Da, și asta.

CALIGULA: Apoi?

TÂNĂRUL SCIPIO: Și despre această clipă fermecată, când cerul încă auriu se cufundă pe neașteptate și, într-o clipă, ne arată cealaltă față a lui, spuzită de stele strălucitoare.

CALIGULA: Despre aceste miresme de fum, arbori și ape cu care pământul umple noaptea.

TÂNĂRUL SCIPIO (*stăpân pe sine*): ...cântecul greierilor și potolirea arșiței, câinii, scârțâitul celor de pe urmă care, glasurile câmpenilor...

CALIGULA: ...și drumurile cufundate în beznă, printre măslini și arbuști de fistic...

TÂNĂRUL SCIPIO: Da, da. Chiar așa! Dar cum de-ai ghicit?

CALIGULA (*strângându-l pe Scipio la piept*): Nu știu. Poate fiindcă iubim amândoi aceleași adevăruri.

TÂNĂRUL SCIPIO (*fremătând, își lipește capul de pieptul lui Caligula*): O, ce-mi pasă, de vreme ce în mine toate capătă chipul iubirii!

CALIGULA (*tot mângâietor*): Asta-i virtutea sufletelor mari, Scipio. De-aș putea dobândi și eu transparența ta. Dar îmi cunosc prea bine tăria pasiunii pentru viață, nu se va mulțumi niciodată cu natura. Tu nu poți înțelege asta. Tu aparții altei lumi. Tu ești la fel de curat în bine, pe cât sunt eu de curat în rău.

TÂNĂRUL SCIPIO: Ba pot să-nțeleg.

CALIGULA: Nu. E ceva în mine, ca un lac de tăcere, ca niște ierburi putrede. (*Schimbând deodată tonul.*) Poemul tău trebuie să fie frumos. Dar dacă ții la părerea mea...

TÂNĂRUL SCIPIO (*același joc*): Da.

CALIGULA: Îi lipsește sângele.

Scipio se dă fulgerător înapoi și se uită la Caligula cu groază. Vorbește cu o voce surdă, tot dând înapoi din fața lui Caligula, pe care-l privește cu intensitate.

TÂNĂRUL SCIPIO: O! Ce monstru, ce monstru spurcat! Iar ai jucat teatru. Ai jucat teatru, da? Și ești mulțumit de tine?

CALIGULA (*cu puțină tristețe*): E și ceva adevărat în ceea ce spui. Am jucat teatru.

TÂNĂRUL SCIPIO (*același joc*): Ce suflet hidos și însângerat trebuie să ai! O! Cum te-or mai fi chinuind atâta ură și răutate!

CALIGULA (*blând*): Acum taci.

TÂNĂRUL SCIPIO: De-ai ști ce milă mi-e de tine și cât de mult te urăsc!

CALIGULA (*mânios*): Taci odată!

TÂNĂRUL SCIPIO: Și ce dezgustătoare trebuie să-ți fie singurătatea!

CALIGULA (*izbucnind, se-aruncă asupra lui și-l prinde de gât, îl scutură*): Singurătatea! Știi tu ce-i singurătatea? Numai pe a poezilor și pe a nevolnicilor o știi. Singurătatea? Dar care? Ah! Tu n-ai de unde ști că niciodată nu ești singur! Că peste tot ne-nsoțește aceeași povară a viitorului și a trecutului! Că vin după tine toate făpturile pe care le-ai omorât. Și dac-ar fi numai atât, ar fi încă ușor. Dar mai sunt și cei pe care i-ai iubit, cei care la rândul-le te-au iubit, chiar dacă tu nu i-ai iubit, sunt regretele și dorul, tristețea și blândețea, tufele și șleahta zeilor. (*Îi dă drumul și revine la locul său.*) Singur! Ah! Cel puțin dacă-n locul acestei singurătăți otrăvite de fantome, cum e singurătatea mea de acum, aș putea-o gusta pe cea adevărată, tăcerea și foșnetul unui copac! (*Se așază cu o neașteptată oboseală.*) Singurătatea! Nu, Scipio. Singurătatea mea e plină de scrâșniri de dinți și răsună toată numai de zgomote și de strigăte stinse. Iar alături de femeile pe care le mângâi, după ce m-am depărtat de carnea mea îndestulată, în sfârșit, când peste noi se lasă noaptea și când am impresia că percep câte ceva din mine, ce parcă plutește între viață și moarte, singurătatea nu mi se

umple decât cu mirosul acru de plăcere al subsuorilor femeii care zace prăbușită alături.

Arată extenuat. Tăcere îndelungată. Tânărul Scipio trece în spatele lui Caligula și se apropie șovăind. Întinde o mână spre Caligula și o pune pe umărul lui. Caligula, fără să se întoarcă, o cuprinde într-ale sale.

TÂNĂRUL SCIPIO: Toți oamenii au în viață o sursă de duioșie. Asta-i ajută să continue. De câte ori se simt prea obosiți, se-ntorc la ea.

CALIGULA: E-adevărat, Scipio.

TÂNĂRUL SCIPIO: În viața ta nu-i nimic asemănător, ceva ca apropierea lacrimilor, un refugiu tăcut?

CALIGULA: Cred că da.

TÂNĂRUL SCIPIO: Ce anume?

CALIGULA (*încet*): Disprețul.

Cortina

ACTUL AL TREILEA

Scena I

Înainte de ridicarea cortinei, zgomot de țimbale și de tobă. Cortina se ridică pe un soi de sărbătoare de bălci. În centru, o draperie în fața căreia, pe o mică estradă, se află Helicon și Caesonia. Instrumentiștii, de fiecare parte. Așezați pe scaune, cu spatele la spectatori, câțiva patricieni și tânărul Scipio.

HELICON (*declamând pe un ton de bălci*): Aproiați-vă! Aproiați-vă! (*Țimbale.*) Zeii au coborât din nou pe pământ. Caius, Cezar și zeu, supranumit Caligula, le-a împrumutat propriu-i chip omenesc. Aproiați-vă, muritori de rând, miracolul sacru se desfășoară chiar sub ochii voștri. Printr-o favoare specială acordată binecuvântatei domnii a lui Caligula, secretele divine sunt oferite tuturor privirilor.

Țimbale.

CAESONIA: Aproiați-vă, domnilor! Adorați și dați-vă obolul! Misterul ceresc e azi la-ndemâna tuturor pungilor.

Țimbale.

HELICON: Olimpul și culisele lui, intrigile, intimitățile și lacrimile lui. Aproiați-vă! Aproiați-vă! Veți afla întregul adevăr despre zeii voștri!

Țimbale.

CAESONIA: Adorați și dați-vă obolul. Aproiați-vă, domnilor! Reprezentația începe.

Țimbale. Mișcare de sclavi care aduc pe estradă tot felul de obiecte.

HELICON: O reconstituire impresionantă prin adevărul ei, o realizare fără precedent. Decorurile maiestuoase ale puterii divine coborâte pe pământ, o atracție senzațională și nemărginită, fulgerul (*sclavii aprind focuri artificiale*), trăsnetul (*se agită un butoi plin cu pietre*), destinul însuși în marșul său triumfal. Aproiați-vă și priviți!

Trage draperia într-o parte și Caligula, costumat grotesc în chip de Venus, apare pe un pedestal.

CALIGULA (*amabil*): Azi sunt Venus.

CAESONIA: Adorația începe. Prosternați-vă (*toți, în afară de Scipio, se prosternă*) și repetați după mine rugăciunea sacră către Caligula-Venus: „Zeită a durerilor și a dansului...”

PATRICIENII: „Zeită a durerilor și a dansului...”

CAESONIA: „Născută din valuri, vâscoasă și amară, sărată și înspumată...”

PATRICIENII: „Născută din valuri, vâscoasă și amară, sărată și înspumată...”

CAESONIA: „Tu, care ești ca un râs și un regret...”

PATRICIENII: „Tu, care ești ca un râs și un regret...”

CAESONIA: „... un dezgust și o însuflețire...”

PATRICIENII: „... un dezgust și o însuflețire...”

CAESONIA: „Învăță-ne pe noi indiferența care face să renască iubirile...”

PATRICIENII: „Învăță-ne pe noi indiferența care face să renască iubirile...”

CAESONIA: „Dezvăluie-ne noua că adevărul acestei lumi e lipsa oricărui adevăr...”

PATRICIENII: „Dezvăluie-ne nouă că adevărul acestei lumi e lipsa oricărui adevăr...”

CAESONIA: „Și dă-ne nouă puterea de-a trăi la înălțimea acestui adevăr fără seamăn...”

PATRICIENII: „Și dă-ne nouă puterea de-a trăi la înălțimea acestui adevăr fără seamăn...”

CAESONIA: Pauză!

PATRICIENII: Pauză!

CAESONIA (*reluând*): „Copleșește-ne pe noi cu darurile tale, luminează-ne nouă chipurile cu nepărtinitoarea ta cruzime, cu ura ta absolut obiectivă; desfă deasupra ochilor noștri mâinile tale pline de flori și de crime.”

PATRICIENII: „... mâinile tale pline de flori și de crime.”

CAESONIA: „Primește-i pe copiii tăi rătăciți. Primește-i în adăpostul pustiit al iubirii tale nepăsătoare și dureroase. Dă-ne nouă pasiunile tale fără obiect, durerile tale fără motiv și bucuriile tale fără viitor...”

PATRICIENII: „... și bucuriile tale fără viitor...”

CAESONIA (*susținut*): „Tu, atât de goală și de învăpăiată, inumană, dar atât de pământeană, îmbată-ne pe noi cu vinul nepăsării tale și saturează-ne pe noi pentru totdeauna în inima ta neagră și sărată.”

PATRICIENII: „Îmbată-ne pe noi cu vinul nepăsării tale și saturează-ne pe noi pentru totdeauna în inima ta neagră și sărată.”

După ce patricienii pronunță și ultima frază, Caligula, până atunci nemișcat, se scutură și, apoi, cu o voce foarte puternică:

CALIGULA: Se aprobă, copii, dorințele voastre vor fi îndeplinite.

Se așază turcește pe pedestal. Unul câte unul, patricienii se prosternă, își lasă obolul și se rânduiesc pe latura dreaptă, înainte de a ieși. Ultimul, tulburat, uită să-și dea obolul și se retrage. Dar Caligula, dintr-un salt, e în picioare.

CALIGULA: Hei! Hei! înapoi, băiete! E frumos să mă adori, dar și mai frumos să mă îmbogățești. Mulțumesc. Așa mai merge. Dacă zeii n-ar avea altă bogăție decât dragostea muritorilor, ar fi la fel de săraci ca și săracul Caligula. Și-acum, domnilor, vi se îngăduie să plecați și să răspândiți în oraș vestea despre uimitorul miracol la care v-a fost dat să asistați: ați văzut-o pe Venus, ceea ce se cheamă a vedea, cu ochii voștri pământești, și Venus v-a vorbit. Duceți-vă, domnilor! (*Mișcare printre patricieni.*) O clipă! La ieșire, s-o luați pe coridorul din stânga. Pe cel din dreapta am pus soldați să vă asasineze.

Patricienii ies în mare grabă și cam în dezordine.

Sclavii și muzicanții dispar.

Scena II

Helicon îl amenință pe Scipio cu degetul.

HELICON: Scipio, iar ai făcut pe anarhistul!

SCIPIO (*către Caligula*): Ai pângărit zeii, Caius.

HELICON: Ce-o fi vrând să-nsemne asta?

SCIPIO: După ce-ai însângerat pământul, acum pângărești și cerul.

HELICON: Acestui tânăr îi plac grozav vorbele mari.

Se duce să se întindă pe un divan.

CAESONIA (*foarte calmă*): Repede te mai pornești, băiete; la ceasul acesta, în Roma, sunt oameni care mor pentru discursuri mult mai puțin elocvente.

SCIPIO: M-am hotărât să-i spun lui Caius adevărul.

CAESONIA: Ei bine, Caligula, este exact ce-i lipsea domniei tale: o strălucită personalitate morală.

CALIGULA (*interesat*): Așadar, tu crezi în zei, Scipio?

SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Atunci, nu te mai înțeleg: de ce ești atât de grăbit să denunți pângăririle?

SCIPIO: Pot să neg un lucru fără să mă consider obligat a-l murdări și fără a le răpi altora dreptul să creadă în el.

CALIGULA: Dar asta-i modestie, adevărată modestie! O, dragă Scipio, sunt foarte mulțumit pentru tine. Și te invidiez, crede-mă... Fiindcă-i singurul sentiment pe care nu-l voi încerca, poate, niciodată.

SCIPIO: Nu pe mine ești gelos, ci chiar pe zei.

CALIGULA: Dacă vrei să știi, asta o să fie și marea taină a domniei mele. Tot ce mi se poate reproșa, azi, e că am mai făcut un mic progres pe calea puterii și a libertății. Pentru un om căruia îi place puterea, rivalitatea zeilor devine ceva supărător. Am înlăturat-o și p-asta. Le-am dovedit acestor zei fictivi că omul, dacă are voință, chiar și fără nici o ucenicie, poate să exercite și caraghioasa lor meserie.

SCIPIO: Asta-i și pângărirea, Caius.

CALIGULA: Nu, Scipio, asta-i clarviziune. Pur și simplu, am înțeles că nu există decât o singură modalitate de a fi egal cu zeii: e suficient să fii la fel de crud ca ei.

SCIPIO: E suficient să devii tiran.

CALIGULA: Ce este un tiran?

SCIPIO: Un suflet orb.

CALIGULA: Nu-i chiar așa, Scipio. Tiran e omul care sacrifică popoare ideilor și ambiției sale. Eu n-am idei și nici n-am ce să mai doresc în materie de onoruri și putere. Dacă exercit totuși această putere, o fac doar ca pe-o compensație.

SCIPIO: La ce?

CALIGULA: La prostia și ura zeilor.

SCIPIO: Ura nu se compensează prin ură. Puterea nu-i o soluție. Eu nu cunosc decât un singur mod pentru a cumpăni ostilitatea lumii.

CALIGULA: Care?

SCIPIO: Sărăcia.

CALIGULA (*îngrijindu-și picioarele*): Va trebui s-o încerc și p-asta într-o zi.

SCIPIO: Până una-alta, în jurul tău mor destul de mulți oameni.

CALIGULA: De fapt, Scipio, destul de puțini. Știi câte războaie am refuzat?

SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Trei. Și știi de ce le-am refuzat?

SCIPIO: Fiindcă puțin îți pasă de măreția Romei.

CALIGULA: Nu, fiindcă respect viața omenească.

SCIPIO: Îți bați joc de mine, Caius.

CALIGULA: Sau, cel puțin, o respect mai mult decât respect un ideal de cucerire. Dar e la fel de adevărat că n-o respect mai mult decât îmi respect propria

viață. Și dacă mi-e ușor să ucid e fiindcă nu mi-e greu să mor. Nu, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mă conving că nu sunt un tiran.

SCIPIO: Ce-are a face, dacă ne costă la fel de mult ca și cum ai fi?

CALIGULA (*cu oarecare nerăbdare*): Dacă ai ști să numeri, ai afla că cel mai mic război purtat de un tiran chibzuit v-ar costa de o mie de ori mai scump decât capriciile fanteziei mele.

SCIPIO: Cel puțin ar avea un sens și esențialul e că am înțelege.

CALIGULA: Destinul nu poate fi înțeles și de aceea m-am preschimbat în destin. Am luat chipul nătâng și de neînțeles al zeilor. Asta au și învățat tovarășii tăi de adineauri să adore.

SCIPIO: Și asta-i pângărire, Caius.

CALIGULA: Nu, Scipio, e artă dramatică! Greșeala tuturor acestor oameni e că nu cred destul în teatru. Ar ști atunci că fiecărui om îi este îngăduit să joace tragediile cerești și să devină zeu. E de-ajuns să-ți împietrești inima.

SCIPIO: Tot ce se poate, Caius. Dar dacă acesta-i adevărul, atunci cred că ai făcut tot ce se poate face pentru ca, într-o bună zi, să se ridice în jurul tău o legiune de zei omenști, la fel de neîndurători ca tine, și care să înece în sânge divinitatea ta de-o clipă.

CAESONIA: Scipio!

CALIGULA (*cu un glas categoric și aspru*): Te rog, Caesonia! Nici nu-ți dai seama cât e de adevărat ceea ce spui, Scipio: că am făcut tot ce trebuia făcut. Îmi închipui cu greu ziua de care vorbești. Dar, uneori, visez la ea. Și pe toate chipurile care răsar, atunci, din străfundul nopții cumplite, în trăsăturile lor schimonosite de ură și de neliniște, recunosc, într-adevăr, cu încântare, fața singurului zeu pe care l-am adorat în această lume: nemernic și laș ca însuși sufletul omenesc. (*Iritat.*) Și-acum du-te! Ai vorbit prea mult. (*Schimbând tonul.*) Trebuie să mai dau cu lac pe unghiile de la picioare. E foarte urgent.

Ies toți, în afară de Helicon, care se foiește în jurul lui Caligula, absorbit de îngrijirea picioarelor sale.

Scena III

CALIGULA: Helicon!

HELICON: Ce este?

CALIGULA: Lucrul tău înaintează?

HELICON: Care lucru?

CALIGULA: Ei bine... luna!

HELICON: Fac progrese. Trebuie s-avem răbdare. Dar aş vrea să-ți vorbesc.

CALIGULA: Răbdare poate că aş avea, dar nu prea am timp. Trebuie să te grăbești, Helicon.

HELICON: Ți-am spus doar, fac tot ce pot. Dar, mai înainte, aş vrea să-ți comunic câteva lucruri grave.

CALIGULA (*de parcă nu l-ar fi auzit*): Ia aminte că, de fapt, am și avut-o.

HELICON: Pe cine?

CALIGULA: Luna.

HELICON: Da, firește. Dar știi că se complotează împotriva ta?

CALIGULA: Am avut-o de-a binelea. E-adevărat, numai de două sau de trei ori. Dar am avut-o, oricum.

HELICON: E-atâta vreme de când încerc să-ți vorbesc.

CALIGULA: Vara trecută. După ce am tot privit-o și mângâiat-o, pe coloanele din grădină, până la urmă a înțeles.

HELICON: Da' termină, Caius, cu jocul ăsta! Dacă nu vrei să m-asculți, rolul meu totuși e să-ți vorbesc. Cu-atât mai rău dacă n-auzi.

CALIGULA (*ocupat în continuare să-și înroșească unghiile de la picioare*): Lacul ăsta nu face doi bani. Dar să revenim la lună, era într-o frumoasă noapte de august. (*Helicon se întoarce cu ciudă și tace, nemișcat.*) Mai întâi, mi-a făcut câteva nazuri. Mă și culcasem. La început se găsea deasupra orizontului, sângerie toată. Apoi a început să urce, din ce în ce mai ușoară, cu o repeziciune uimitoare. Pe măsură ce urca, se făcea tot mai luminoasă. Devenise ca un lac cu apă lăptoasă, în inima acelei nopți plină de foșnet de stele. Mi-a sosit atunci caldă pe de-a-ntregul — blândă, ușoară și goală. A trecut pragul odăii și, cu maiestuoasa ei siguranță, a ajuns la patul meu, s-a strecurat alături de mine și m-a năpădit cu zâmbetele și cu strălucirea ei. Hotărât, lacul acesta nu face doi bani. După cum vezi, Helicon, pot spune, fără să mă laud, c-am avut-o.

HELICON: Vrei să m-asculți și să afli ce te amenință?

CALIGULA (*se oprește și se uită la el fix*): Vreau numai luna, Helicon. Știu de pe-acum ce mă va ucide. Dar n-am epuizat încă toate posibilitățile de a-mi trăi viața. De aceea și vreau luna. Dar tu să nu mai vii pe-aici până nu mi-o aduci.

HELICON: Atunci, o să-mi fac datoria și-o să-ți spun ce am de spus. Împotriva ta s-a urzit un complot. Conducător e Cherea. Am dat peste tăblița asta, din care poți să afli esențialul. O pun aici.

Helicon așază tăblița pe unul din scaune și iese.

CALIGULA: Helicon, unde te duci?

HELICON (*din prag*): Să-ți caut luna.

Scena IV

Se aude o bătaie ușoară în ușa opusă. Caligula se întoarce brusc și-l vede pe bătrânul patrician.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*șovăind*): E voie, Caius?

CALIGULA (*nerăbdător*): Ei bine! Intră. (*Privindu-l.*) Așadar, frumoasa mea, ai venit s-o vezi din nou pe Venus!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Nu, nu pentru asta. Ssst! Oh! Iartă-mă, Caius... Vreau să spun... Știi cât de mult țin la tine... Și-apoi, tot ce vreau e să-mi sfârșesc bătrânețile în pace.

CALIGULA: Mai iute! Mai iute!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Da, bun. În sfârșit... (*Foarte repede.*) E foarte grav, asta-i tot.

CALIGULA: Nu, nu e grav.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Ce anume, Caius?

CALIGULA: Dar despre ce vorbim, dragostea mea?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*privind în jurul lui*): Adică... (*Se frământă, dar până la urmă explodează.*) Un complot împotriva ta...

CALIGULA: Vezi, ce-ți spuneam, nu-i defel grav.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Caius, vor să te omoare.

CALIGULA (*se apropie de el și-l prinde de umeri*): Știi de ce nu pot să te cred?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*schitând gestul de ajura*): Pe toți zeii, Caius...

CALIGULA (*cu blândețe și împingându-l ușor către ușă*): Nu jura, nu care cumva să juri. Mai bine ascultă. Dacă-i adevărat ce mi-ai spus, ar trebui să presupun că-ți trădezi prietenii, nu-i așa?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*un pic pierdut*): Caius, vreau să spun că țin atât de mult la tine...

CALIGULA (*același ton*): Or, așa ceva nu pot să presupun. Urăsc atât de mult lașitatea, încât niciodată nu m-aș putea stăpâni să nu trimit la moarte un trădător. Știu bine câte parale faci. Și e sigur că tu n-ai vrea nici să trădezi, nici să mori.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Desigur, Caius, desigur!

CALIGULA: După cum vezi, aveam dreptate să nu te cred. Nu ești un laș, nu-i așa?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Oh! Nu..

CALIGULA: Nici un trădător?

PATRICIANUL BĂTRÂN: De la sine-nțeles, Caius.

CALIGULA: Și, prin urmare, nici complot nu există, spune-mi: nu era decât o simplă glumă?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*descompus*): Glumă, o simplă glumă...

CALIGULA: Nimeni nu vrea să mă omoare, e limpede?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Nimeni, firește, nimeni.

CALIGULA (*respirând adânc, apoi încet*): Atunci șterge-o, frumoasa mea. Un om de onoare e un animal atât de rar în această lume, încât n-aș putea să-i suport prea multa vreme prezența. Trebuie să rămân singur, ca să gust această mare clipă.

Scena V

Caligula contemplând o clipă, de la locul său, tăblița. O ia în mână și o citește. Respiră adânc și cheamă un soldat din gardă.

CALIGULA: Adu-l pe Cherea! (*Soldatul pleacă.*) O clipă. (*Soldatul se oprește.*) Cu respectul cuvenit.

Soldatul iese. Caligula măsoară un timp încăperea de la un capăt la altul. Apoi se îndreaptă spre oglindă.

CALIGULA: Idiotule, te hotărâseși să fii logic. Aș vrea să știu numai până unde o să mergi cu asta. (*Ironic.*) Crezi că dacă ți-ar aduce luna, toate au să se schimbe, nu-i așa? Ce-i deocamdată imposibil ar deveni posibil și, deodată, dintr-o singură lovitură, totul s-ar transfigura. De ce nu, Caligula? Cine poate ști? (*Se uită de jur împrejur.*) Din ce în ce mai puțină lume în jurul meu, ce ciudat! (*Către imaginea din oglindă, cu o voce surdă.*) Prea mulți morți, prea mulți morți, prea mulți morți, și asta pustiește locul. Chiar dacă mi s-ar aduce luna, tot nu mă pot întoarce la începuturi. Chiar dacă morții ar fremăta din nou sub mângâierea soarelui, crimele tot n-ar intra în pământ. (*Cu un accent furios.*) Logica, iubite Caligula, trebuie să-ți urmezi logica. Puterea până la capăt, dăruirea până la capăt. Nu, nu te poți întoarce la începuturi, trebuie să mergi până la mistuirea totală!

Intră Cherea.

Scena VI

Răsturnat în jilțul său, Caligula s-a înfășurat în mantie până la gât. Arată extenuat.

CHEREA: M-ai chemat, Caius?

CALIGULA (*șoptit*): Da, Cherea. Gardă! Făclii!

Tăcere.

CHEREA: Ai să-mi spui ceva deosebit?

CALIGULA: Nu, Cherea.

Tăcere.

CHEREA (*putin enervat*): Ești sigur că ai nevoie de prezența mea?

CALIGULA: Absolut sigur, Cherea. (*Iarăși un timp de tăcere. Dintr-o dată,*

prevenitor.) Dar, scuză-mă. Sunt distrat și te primesc foarte nepolitic. Ia loc în jilțul acesta și să stăm de vorbă prietenește. Simt nevoia să conversez puțin cu cineva inteligent.

Cherea se așază. Pentru prima oară de la începutul piesei, Caligula pare firesc.

CALIGULA: Cherea, tu nu crezi că doi oameni la fel de mândri și cu suflete la fel de mari ar putea, cel puțin o dată în viața lor, să-și vorbească din toată inima, ca și cum s-ar afla goi unul în fața celuilalt, eliberați de prejudecăți, de interese personale și de minciunile din care trăiesc?

CHEREA: Cred că se poate, Caius. Dar nu cred că tu ești capabil s-o faci.

CALIGULA: Ai dreptate. Voiam numai să știu dacă gândești ca mine. Să ne punem, așadar, măștile. Să ne folosim minciunile. Să vorbim ca și cum ne-am bate, înarmați până-n dinți. Cherea, de ce nu mă iubești?

CHEREA: Fiindcă n-am ce iubi la tine, Caius. Fiindcă astfel de lucruri nu se poruncesc. În sfârșit, fiindcă te-nțeleg foarte bine și fiindcă omul nu poate iubi acela dintre chipurile sale pe care încearcă să-l ascundă în sine însuși.

CALIGULA: De ce mă urăști?

CHEREA: Aici te înșeli, Caius. Nu te urăsc. Te consider dăunător și crud, egoist și vanitos. Dar nu pot să te urăsc atâta vreme cât știu că nu ești fericit. Și nici de disprețuit nu pot, fiindcă știu că nu ești laș.

CALIGULA: Atunci, de ce vrei să mă omori?

CHEREA: Ți-am spus doar: te consider dăunător. Mie-mi place siguranța și am nevoie de ea. Cei mai mulți dintre oameni sunt ca mine. Adică incapabili să trăiască într-un univers în care gândirea cea mai stranie poate într-o singură clipă să pătrundă în realitate — în care, mai tot timpul, chiar și pătrunde, ca un cuțit într-o inimă. Nici eu nu vreau să trăiesc într-un asemenea univers. Prefer să fiu stăpân pe mine însumi.

CALIGULA: Siguranța și logica nu merg împreună.

CHEREA: Adevărat. N-o fi logic, dar e sănătos.

CALIGULA: Continuă.

CHEREA: E tot ce-am avut de spus. Logica ta nu pot s-o accept. Eu am altă opinie despre îndatoririle mele de om. Știu că cei mai mulți dintre supușii tăi gândesc ca mine. Ne stânjenești pe toți. E firesc să dispari.

CALIGULA: Foarte clar, totul, și cât se poate de legitim. Pentru cei mai mulți dintre oameni ar fi chiar de la sine înțeles. Pentru tine, însă, nu. Tu ești inteligent, și inteligența se plătește scump sau se neagă. Eu plătesc. Dar tu, de ce nu vrei nici să ți-o negi, nici să plătești?

CHEREA: Pentru că eu am poftă să trăiesc și să fiu fericit. Consider că, dacă împingi absurdul până la ultima lui consecință, nu se poate nici una, nici alta. Eu sunt ca toată lumea. Adesea, ca să mă simt liber, doresc și eu moartea celor pe care-i iubesc sau râvnesc și eu la femeile pe care legile familiei sau ale prieteniei îmi interzic să le râvnesc. Dacă aș fi logic, ar trebui atunci să ucid sau să posed. Consider însă că asemenea idei tulburi n-au nici o însemnătate. Dacă toată lumea s-ar îmbulzi să le înfăptuiască, n-am putea nici să trăim, nici să fim fericiți. Ți-o spun încă o dată, numai asta are însemnătate pentru mine.

CALIGULA: Atunci, e de presupus că tu crezi într-o anumită idee superioară.

CHEREA: Cred că unele fapte sunt mai frumoase decât altele.

CALIGULA: Iar eu cred că toate sunt la fel.

CHEREA: Știu, Caius, de asta nici nu te urăsc. Dar ne stânjenești și trebuie să dispari.

CALIGULA: Foarte înțelept. Dar de ce să mi-o spui și să-ți riști viața?

CHEREA: Fiindcă m-ar înlocui alții și nu-mi place să mint.

Tăcere.

CALIGULA: Cherea!
CHEREA: Da, Caius.
CALIGULA: Tu nu crezi că doi oameni la fel de mândri și cu suflete la fel de mari ar putea, cel puțin o dată în viața lor, să-și vorbească din toată inima?
CHEREA: Cred că, până acum, asta am și făcut.
CALIGULA: Da, Cherea. Și totuși mă socoteai incapabil de așa ceva.
CHEREA: Am greșit, Caius, o recunosc și-ți mulțumesc. Acum ți-aștept sentința.
CALIGULA (*distrat*): Sentința? A! Vrei să zici... (*Scoțând tăblița de sub mantie.*) Cherea, cunoști asta?
CHEREA: Știam că se află în mâinile tale.
CALIGULA (*cu însuflețire*): Da, Cherea, și însăși sinceritatea ta era prefăcută. Cei doi oameni nu și-au vorbit din toată inima. Dar n-are importanță. Acum, să terminăm cu jocul de-a sinceritatea și să reluăm viața de mai înainte. Trebuie să încerci și tu să-nțelegi ce vreau să spun eu, să-nduri și tu jignirile și toanele mele. Ascultă, Cherea! Această tăbliță e singura dovadă.
CHEREA: Eu plec, Caius. M-am săturat de jocu-ăsta schimonosit. Îl cunosc prea bine și nu vreau să-l mai văd.
CALIGULA (*cu aceeași voce însuflețită și politicoasă*): Mai stai puțin. E singura dovadă, nu?
CHEREA: Nu cred că ai nevoie de dovezi ca să condamni un om la moarte.
CALIGULA: Adevărat. Dar, cel puțin o dată, vreau și eu să mă contrazic. Asta nu supără pe nimeni. Și-i atât de bine să te contrazici din când în când! E odihnitor. Am nevoie de odihnă, Cherea.
CHEREA: Nu-nțeleg și nu-mi plac asemenea complicații.
CALIGULA: Desigur, Cherea. Tu ești un om sănătos. Tu nu-ți dorești nimic extraordinar. (*Izbucnind în râs.*) Tu vrei să trăiești și să fii fericit. Doar atât!
CHEREA: Cred c-ar fi bine să ne oprim aici.
CALIGULA: Nu încă. Puțină răbdare, vrei? Mă aflu în posesia acestei dovezi, uite-o. Vreau să-mi închipui că n-aș putea să vă condamn la moarte fără ea. Asta-i rațiunea mea, modalitatea mea de-a mă odihni. Ei bine! Uite ce devin dovezile în mâna unui împărat.
Apropie tăblița de o făclie. Cherea vine lângă el. Făclia îi separă. Tăblița se topește.
CALIGULA: Uite, conspiratorul! Se topește și, pe măsură ce această dovadă dispare, o lumină de nevinovăție îți inundă fața. Ce frunte impresionantă și curată ai, Cherea! Și ce frumos lucru, un nevinovat, ce frumos! Admiră-mi puterea! Nici chiar zeii n-ar putea să redea nevinovăția, fără ca mai înainte să fi pedepsit. Dar împăratul tău n-are nevoie decât de-o flăcără pentru a te izbăvi și încuraja. Continua, Cherea, du-ți până la capăt strălucitul raționament pe care mi l-ai expus adineauri. Împăratul tău își așteaptă odihna. E modalitatea lui de a trăi și de a fi fericit.
Cherea îl privește pe Caligula uluit. Are un gest abia schițat, gata parcă să-l înțeleagă, deschide gura, apoi iese brusc. Caligula continuă să țină tăblița deasupra flăcării și, zâmbind, îl urmărește pe Cherea cu privirea.

Cortina

ACTUL AL PATRULEA

Scena I

Scena se află în semiobscuritate. Intră Cherea și Scipio. Cherea se duce în

dreapta, apoi în stânga și se întoarce către Scipio.

SCIPIO (*mohorât*): Ce vrei de la mine?

CHEREA: Timpul ne zorește. Trebuie să fim hotărâți pentru ceea ce urmează să facem.

SCIPIO: Cine-ți spune că nu sunt hotărât?

CHEREA: N-ai venit la adunarea noastră de ieri.

SCIPIO (*întorcându-se*): Adevărat, Cherea.

CHEREA: Scipio, sunt mai bătrân decât tine și nu obișnuiesc să cer ajutorul nimănui. Dar adevărul e că am nevoie de tine. Acest omor impune chezași demni de respect. În mijlocul atâtor vanități rănite și al atâtor spaime nemernice, numai tu și cu mine avem motive curate. Chiar dacă ne părasești, știu că n-ai să trădezi nimic. Dar asta mi-e totuna. Un singur lucru doresc — să rămâi cu noi.

SCIPIO: Te-nțeleg. Dar îți jur că nu pot.

CHEREA: Ai trecut deci de partea lui?

SCIPIO: Nu. Dar nici contra lui nu pot să fiu. (*Pauză, apoi surd.*) Dacă l-aș omori, inima mea tot cu el ar fi.

CHEREA: Și totuși, el l-a omorât pe tatăl tău!

SCIPIO: Da, de-aici începe totul. Dar tot aici se și sfârșește.

CHEREA: El neagă ceea ce tu mărturisești. Batjocorește ceea ce tu venerezi.

SCIPIO: Adevărat, Cherea. Și cu toate astea, ceva din mine îi seamănă. Aceași văpaie ne arde inima la amândoi.

CHEREA: Vine un ceas când trebuie să alegi. Eu am înăbușit în mine tot ce putea să-i semene.

SCIPIO: Eu nu pot să mai aleg, fiindcă, în afară de propria-mi suferință, sufăr și pentru suferința lui. Nenorocirea mea e că înțeleg totul.

CHEREA: Și-atunci, te-ai hotărât să-i dai dreptate.

SCIPIO (*într-un țipăt*): O! Te rog, Cherea, pentru mine nimeni, absolut nimeni n-o să mai aibă vreodată dreptate.

Pauză, se privesc.

CHEREA (*emoționat, înaintând spre Scipio*): Să știi că-l urăsc mai mult pentru ceea ce a făcut din tine.

SCIPIO: Da, el m-a învățat să vreau totul.

CHEREA: Nu, Scipio, el te-a adus la disperare. Și a împinge un suflet tânăr la disperare e o crimă mai mare decât toate cele pe care le-a săvârșit până acum. Îți jur că asta mi-ar ajunge lovesc în el cu sete.

Se îndreaptă spre ieșire. Intră Helicon.

Scena II

HELICON: Te căutam, Cherea. Caligula organizează aici o mică reuniune prietenească. Va trebui să-l aștepti. (*Se-ntoarce spre Scipio.*) Dar de tine, porumbelule, nu-i nevoie. Poți să pleci.

SCIPIO (*înainte de a ieși, se întoarce către Cherea*): Cherea!

CHEREA (*foarte blând*): Da, Scipio.

SCIPIO: Încearcă să-nțelegi.

CHEREA (*foarte blând*): Nu, Scipio.

Scipio și Helicon ies.

Scena III

Zgomot de arme în culise. Din dreapta apar doi soldați din gardă, conducându-i

pe patricianul bătrân și pe primul patrician, care dau semne de mare spaimă.

PRIMUL PATRICIAN (*către soldat, cu un glas pe care-l vrea cât mai ferm*): În definitiv, ce vrea de la noi la ora asta din noapte?

SOLDATUL (*arătând spre jilțurile din dreapta*): Șezi acolo.

PRIMUL PATRICIAN: Dacă-i vorba să ne omoare ca pe ceilalți, nu-i nevoie de-atâtea complicații.

SOLDATUL: Șezi acolo, catâr bătrân!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Să ne-așezăm. Omul acesta nu știe nimic. E limpede.

SOLDATUL: Da, frumoasa mea, e limpede.

Iese.

PRIMUL PATRICIAN: Trebuia să lucrăm repede, știam eu. Acum ne-așteaptă tortura.

Scena IV

CHEREA (*calm, așezându-se*): Despre ce-i vorba?

PRIMUL PATRICIAN și PATRICIANUL BĂTRÂN (*deodată*): Complotul e descoperit.

CHEREA: Și-acum?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*tremurând*): Tortura.

CHEREA (*nepăsător*): Mi-amintesc că împăratul i-a dat optzeci și una de mii de sesterți unui sclav care furase, dar pe care tortura nu l-a făcut să mărturisească nimic.

PRIMUL PATRICIAN: Halal consolare!

CHEREA: Nu, dar e o dovadă că-i place curajul. Ar trebui să Țineți seama de asta. (*Către patricianul bătrân.*) Ce-ar fi dacă n-ai mai clănțâni atâta din dinți? Nu pot să sufăr zgomotul ăsta.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Vezi că...

PRIMUL PATRICIAN: Destul cu vorbăria! E-n joc viața noastră.

CHEREA (*fără să se miște*): Cunoașteți vorba favorită a lui Caligula?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*gata să plângă*): Da. Îi spune călăului: „Omoară-l încet, ca să simtă că moare”.

CHEREA: Nu, e alta mai bună. După o execuție, cască și spune foarte serios: „Ce admir mai mult e nepăsarea mea”.

PRIMUL PATRICIAN: Auziți?

Zgomot de arme.

CHEREA: Vorba asta trădează un om slab.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Ce-ar fi dacă n-ai mai filozofa atâta? Nu pot să sufăr.

Prin fund apare un soldat care aduce câteva arme și le aranjează pe un scaun.

CHEREA (*care nu l-a văzut*): Cel puțin să recunoaștem că omul ăsta exercită asupra noastră o influență de netăgăduit. Te silește să gândești. Silește pe toată lumea să gândească. Nesiguranța, iată ceea ce te face să gândești. De asta îl și urmărește ura atâtor oameni.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*tremurând*): Privește!

CHEREA (*zărind armele, cu vocea un pic schimbată*): Poate că aveai dreptate.

PRIMUL PATRICIAN: Trebuia să ne grăbim. Am așteptat prea mult.

CHEREA: Da. E o lecție care vine cam târziu.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Dar e o nebunie. Nu vreau să mor.

Se ridică și vrea să fugă. Doi soldați sar și-l rețin cu forța, după ce mai întâi l-au palmuit. Primul patrician cade zdrobit pe scaunul său. Cherea murmură ceva nedeslușit. Deodată, prin fund, țâșnește o muzică stranie, stridentă și săltăreață, de

sistre și țimbale. Patricienii tac și privesc. Caligula, în rochie scurtă de dansatoare, cu flori pe cap, apare ca o umbră chinezească în spatele cortinei din fundul scenei, mimează câteva mișcări ridicole de dans și dispare. Aproape imediat, un soldat anunță cu voce solemnă: Spectacolul s-a terminat! În acest timp, Caesonia s-a strecurat tăcută în spatele spectatorilor. Vorbește cu o voce neutră, care-i face totuși să tresară.

Scena V

CAESONIA: Caligula mi-a dat sarcina să vă spun că în mod obișnuit vă chema aici pentru treburi de stat, dar azi v-a invitat să împărtășiți cu el o emoție artistică. *(Pauză, apoi cu aceeași voce.)* A adăugat, de altfel, că aceuia care nu i-o va împărtăși i se va tăia capul. *(Patricienii tac.)* Mă iertați că stărui. Dar trebuie să vă-ntreb dacă dansul a fost frumos.

PRIMUL PATRICIAN *(după o clipă de șovăire)*: A fost frumos, Caesonia.

PATRICIANUL BĂTRÂN *(cu imensă recunoștință)*: Oh! Da, Caesonia!

CAESONIA: Și tu, Cherea?

CHEREA *(rece)*: De mare artă.

CAESONIA: Perfect, mă pot duce atunci să-l informez pe Caligula.

Scena VI

Intră Helicon.

HELICON: Spune-mi, Cherea, chiar a fost de mare arta?

CHEREA: Într-un fel, da.

HELICON: Înțeleg. Ești foarte tare, Cherea. Fals ca un om cinstit. Dar tare, într-adevăr. Eu nu sunt tare. Și, cu toate astea, n-am să-ngădui să vă atingeți de Caius, chiar dacă el însuși dorește acest lucru.

CHEREA: N-am priceput nimic din ce-ai spus. Dar te felicit pentru devotamentul tău. Îmi plac slugile bune.

HELICON: Te ții tare mândru, ce să zic? Da, slujesc un nebun. Dar tu, tu pe cine slujești? Virtutea? Am să-ți spun ce gândesc în privința asta. M-am născut sclav. Așa că, omule cinstit, aria virtuții eu am dansat-o mai întâi sub bici. Caius nu mi-a ținut discursuri. M-a eliberat și m-a adus în palatul lui. Așa am putut să dau ochii cu voi, virtuozii. Și am văzut că arătați rău și mirosiți urât, răspândiți mirosul fad al celor care n-au suferit și n-au riscat niciodată nimic. V-am văzut drapajele nobile, dar și oboseala din inimi, fața meschină, mâna furișată. Voi, judecători? Voi, care țineți tarabă de virtute, care visați la siguranța voastră cum visează fetele la dragoste, care veți muri totuși înfricoșați, fără să știți c-ați mințit toată viața, voi o să îndrăzniți să-l judecați pe cel care a suferit fără măsură și care sângerează zilnic sub mii de alte răni? Mai întâi va trebui să mă loviți pe mine, fiți siguri de asta! Disprețuiește sclavul, Cherea! E mai presus de virtutea ta, fiindcă tot mai poate să-l iubească pe-acest stăpân nenorocit, pe care-l va apăra împotriva nobilelor voastre minciuni, a gurilor voastre trădătoare.

CHEREA: Dragă Helicon, te lași furat de elocință. Cinstit vorbind, pe vremuri aveai gusturi mai alese.

HELICON: Îmi pare rău, crede-mă! Iată ce-nseamnă să fi avut prea mult de-a face cu voi. Soții bătrâni ajung să semene atât de mult unul cu altul, încât până la urma nu-i mai deosebești între ei. Dar o să-mi revin eu, nu te teme, o să-mi revin. Numai că... Uite, vezi fața asta? Bun. Privește-o bine! Perfect. Acum ți-ai văzut dușmanul.

Iese.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Stați aici, stați aici! Eu tare-aș vrea să plec. *(Aspiră*

puternic.) Aici miroase a mort.

PRIMUL PATRICIAN: Sau a minciună. *(Cu tristețe.)* Le-am spus că dansul a fost frumos.

PATRICIANUL BĂTRÂN *(împăciuitor)*: A și fost, într-un fel. A și fost.
Intră, vijelios, mai mulți patricieni și cavaleri.

Scena VIII

AL DOILEA PATRICIAN: Ce s-a-ntâmplat? Știți ceva? Ne-a chemat împăratul.

PATRICIANUL BĂTRÂN *(distrat)*: Probabil pentru dans.

AL DOILEA PATRICIAN: Ce dans?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Da, în sfârșit, emoția artistică.

AL TREILEA PATRICIAN: Mi s-a spus că împăratul e foarte bolnav.

PRIMUL PATRICIAN: Este.

AL TREILEA PATRICIAN: Ce are? *(Plin de încântare.)* Pe toți zeii, o să moară?

PRIMUL PATRICIAN: Nu cred. Boala lui nu-i mortală decât pentru alții.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Dacă-ndrăznim s-o spunem.

AL DOILEA PATRICIAN: Te-nțeleg. Dar n-are și altă boală, mai puțin gravă și mai folositoare pentru noi?

PRIMUL PATRICIAN: Nu, boala asta a lui nu suferă concurență, îmi dați voie, trebuie să-l văd pe Cherea.

Iese. Intră Caesonia. O clipă, tăcere.

Scena VII

CHEREA: Și-acum trebuie să acționăm repede. Stați aici amândoi. Noaptea asta vom fi o sută.

Iese.

Scena IX

CAESONIA *(cu un aer indiferent)*: Caligula suferă de stomac. A vărsat sânge.
Patricienii se îmbulzesc în jurul ei.

AL DOILEA PATRICIAN: O! Zei atotputernici, fac legământ că, dacă se vindecă, dau pentru tezaurul statului două sute de mii de sesterți.

AL TREILEA PATRICIAN *(exagerat)*: Jupiter, ia-mi mie viața în schimbul vieții lui.

Caligula a intrat cu o clipă mai înainte. Ascultă.

CALIGULA *(întinzându-se spre cel de-al doilea patrician)*: Lucius, îți primesc ofranda și-ți mulțumesc. Vistiernicul meu se va-nființa mâine la tine. *(Se duce la cel de-al treilea patrician și-l îmbrățișează.)* Nici nu-ți dai seama cât sunt de emoționat. *(O clipă de tăcere, apoi cu gingășie.)* Așadar, ții la mine?

AL TREILEA PATRICIAN *(convins)*: O! Cezar, nu-i nimic pe lume ce n-aș da numaidecât pentru tine.

CALIGULA *(îmbrățișându-l din nou)*: A! E prea mult, Cassius, nici nu merit atâta dragoste. *(Cassius schițează un gest de protest.)* Nu, nu, îți spun. Sunt nevrednic de ea. *(Cheamă doi soldați.)* Luați-l! *(Către Cassius, cu blândețe.)* Du-te, prietene. Și amintește-ți că împăratul ți-a dat inima lui.

AL TREILEA PATRICIAN *(vag neliniștit)*: Dar unde să mă ducă?

CALIGULA: Ei, asta-i, la moarte. Doar ți-ai dat viața pentru a mea. Mă simt mai

bine acum. Nu mai am nici măcar gustul acela oribil de sânge în gură. Tu m-ai vindecat. Cassius, ești fericit că poți să-ți dai viața pentru un altul, când acest altul se cheamă Caligula? Iată-mă din nou gata pentru toate serbările.

Soldații îl târăsc pe cel de-al treilea patrician, care se împotrivește și urlă.

AL TREILEA PATRICIAN: Nu vreau! Doar am glumit.

CALIGULA (*visător, printre urlete*): Curând, căile de lângă mare vor fi așternute cu mimoze. Femeile vor purta rochii ușoare. Un imens cer senin și sonor, Cassius! Zâmbetele vieții!

Cassius e gata să iasă. Caesonia îl împinge ușor.

CALIGULA (*întorcându-se, deodată serios*): Dragul meu, dacă ai fi iubit cu adevărat viața, nu ți-ai fi pus-o în joc atât de imprudent.

Cassius e scos afară.

CALIGULA (*revenind la masă*): Și când ai pierdut, trebuie totdeauna să plătești. (*Pauză.*) Vino, Caesonia. (*Se întoarce către ceilalți.*) Să nu uit, mi-a venit o idee grozavă, pe care vreau să v-o împărtășesc și vouă. Domnia mea a fost prea fericită până acum. Nici ciumă universală, nici religie sângheroasă, nici măcar o lovitură de stat, pe scurt, nimic care să vă poată trece în posteritate. Poate din cauza asta, vedeți, tot încerc eu să compensez cuminența destinului. Vreau să spun... nu știu dacă m-ați înțeles... (*Mic hohot de râs.*) În sfârșit, o să iau eu locul ciumei. (*Schimbând tonul.*) Sssst, tăcere! Iată-l pe Cherea. E rândul tău, Caesonia.

Iese. Intră Cherea și primul patrician.

Scena X

Caesonia se duce repede înaintea lui Cherea.

CAESONIA: Caligula a murit.

Se întoarce, ca și cum ar plânge, și-i fixează cu privirea pe ceilalți care tac. Toți sunt consternați, dar fiecare din alte motive.

PRIMUL PATRICIAN: Ești... ești sigură de această nenorocire? Nu-i cu puțință, doar mai adineauri a dansat.

CAESONIA: Tocmai. Efortul ăsta l-a dat gata.

Cherea trece repede de la unul la altul, apoi se întoarce spre Caesonia. Toată lumea tace.

CAESONIA (*încet*): Cherea, tu nu spui nimic?

CHEREA (*foarte încet*): E o mare nenorocire, Caesonia.

Caligula intră zgomotos și merge de-a dreptul la Cherea.

CALIGULA: Bine jucat, Cherea. (*Se întoarce pe ioc, apoi îi privește pe ceilalți. Supărat.*) Ei bine! am dat greș. (*Către Caesonia.*) Nu uita ce ți-am spus.

Iese.

Scena XI

Caesonia îl urmărește cu privirea, tăcută.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*însuflețit de o speranță ineputabilă*): Să fie oare bolnav, Caesonia?

CAESONIA (*privindu-l cu ură*): Nu, frumoasa mea, ceea ce tu habar n-ai e că omul acesta nu doarme decât două ceasuri pe noapte și că restul timpului, incapabil să se odihnească, rătăcește prin galeriile palatului. Habar n-ai și nici nu te-ai întrebat vreodată la ce gândește ființa asta în timpul atâtor ceasuri ucigătoare, din miez de noapte până-n zori de zi. Bolnav? Nu, nu este. Doar dacă nu inventezi tu un nume și un remediu pentru ulcerele care-i mistuie sufletul.

CHEREA (*care pare înduioșat*): Ai dreptate, Caesonia. Noi nu ignorăm că împăratul...

CAESONIA (*mai repede*): Nu, nu ignorați nimic. Dar, ca toți cei lipsiți de suflet, nu-i puteți suferi pe cei care au prea mult. Prea mult suflet! Iată ce vă stingherește, nu? Și-atunci numim asta boală; pedanții nerozi au găsit o justificare și sunt mulțumiți. (*Pe alt ton.*) Cherea, te-ai priceput vreodată la dragoste?

CHEREA (*din nou el însuși*): Acum suntem prea bătrâni, ca să mai învățăm, Caesonia. Și-apoi, nu-i sigur că împăratul ne-ar lăsa timp s-o facem.

CAESONIA (*care și-a revenit*): Adevărat. (*Se așază.*) Era să uit instrucțiunile lui Caligula. Aflați că ziua de azi e consacrată artei.

PATRICIANUL BĂTRÂN: După calendar?

CAESONIA: Nu, după Caligula. A convocat aici câțiva poeți. Le va propune să facă o compunere improvizată pe un subiect dat. Dorește să concureze neapărat și aceia dintre voi care sunteți poeți. S-a referit, îndeosebi, la tânărul Scipio și la Metellus.

METELLUS: Dar nu suntem pregătiți.

CAESONIA (*ca și cum n-ar fi auzit, cu o voce inexpressivă*): Desigur că vor fi și recompense. După cum, de asemenea, și pedepse. (*Vagă agitație printre ceilalți.*) Vă pot spune, confidențial, că nu sunt prea grave.

Intră Caligula. Arată mai sumbru ca niciodată.

Scena XII

CALIGULA: E pregătit totul?

CAESONIA: Totul. (*Către un soldat din gardă.*) Să intre poezii.

Intră, doi câte doi, o duzină de poeți care coboară spre dreapta, în pas cadențat.

CALIGULA: Și ceilalți?

CAESONIA: Scipio și Metellus!

Amândoi se alătură grupului de poeți. Caligula se așază în fund, la stânga, o dată cu Caesonia și cu restul patricienilor. Tăcere de o clipă.

CALIGULA: Subiect — moartea. Timp — un minut.

Poezii scriu în mare grabă pe tăblițele lor.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Cine va forma juriul?

CALIGULA: Eu, n-ajunge?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Oh! Da. Cu prisosință.

CHEREA: Caius, participi și tu la concurs?

CALIGULA: Inutil. Mi-am făcut de mult compunerea inspirată de acest subiect.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*îndatoritor*): De unde-am putea să ne-o procurăm și noi?

CALIGULA: În felul meu, o recit zilnic.

Caesonia îl privește neliniștită.

CALIGULA (*brutal*): Nu-ți place cum arăt?

CAESONIA (*blând*): Îți cer iertare.

CALIGULA: Ah! Te rog, fără umilință. Mai ales, fără umilință. Ești și-așa greu de suportat, darămite umilința ta!

Caesonia își revine încet.

CALIGULA (*către Cherea*): Să continuăm. E singura compunere pe care am făcut-o. Dar ea constituie și dovada că sunt singurul artist pe care l-a cunoscut Roma, auzi, Cherea, singurul care-și pune de acord gândirea cu faptele sale.

CHEREA: E numai o chestiune de putere.

CALIGULA: Într-adevăr. Ceilalți crează numai fiindcă sunt lipsiți de putere. Eu n-am nevoie de o operă scrisă: trăiesc. *(Cu brutalitate.)* Hei, voi de-acolo, sunteți gata?

METELLUS: Cred că da.

TOȚI: Da.

CALIGULA: Bun, acum ascultați-mă cu atenție. Veți ieși din rânduri. Eu voi fluiera. Primul va începe să citească. La fluierul meu să se oprească, pentru ca al doilea să înceapă. Și-așa mai departe. Victorios, desigur, va fi acela a cărui compunere nu va fi întreruptă de fluier. Pregătiți-vă! *(Se întoarce către Caesonia, confidențial.)* E nevoie de organizare în toate, chiar și în artă.

Fluier.

PRIMUL POET: Moarte, când dincolo de țărnițele negre...

Fluier. Poetul coboară spre stânga. Ceilalți vor face la fel. Scenă mecanică.

AL DOILEA POET: Cele trei Parce în peștera lor...

Fluier.

AL TREILA POET: Te chem, o, moarte...

Fluier furios. Al patrulea poet înaintază și ia o poză declamatorie. Fluierul răsună mai înainte ca el să înceapă.

AL CINCILEA POET: Când eram copil mic...

CALIGULA *(urlând)*: Nu! Ce legătură poate să aibă copilăria unui imbecil cu acest subiect? Vrei să-mi spui care-i legătura?

AL CINCILEA POET: Caius, dar n-am terminat...

Fluier strident.

AL ȘASELEA POET *(înaintază, dregându-și vocea)*: Neînduplecată, ea se-ndreaptă...

Fluier.

AL ȘAPTELEA POET *(misterios)*: Tainică și difuză cuvântare...

Fluier întrerupt. Scipio înaintază fără tăblițe.

CALIGULA: Scipio, e rândul tau. N-ai tăblițe?

SCIPIO: N-am nevoie.

CALIGULA: Să vedem.

Își molfăie fluierul între buze.

SCIPIO *(foarte aproape de Caligula, fără să-l privească și cu un soi de oboseală)*:

„Goană după fericirea care purifică fapte,

Ceruri peste care soarele inundă,

Sălbatic și unice serbări, delirul meu fără speranță!...”

CALIGULA *(blând)*: Vrei să te oprești? *(Către Scipio.)* Ești prea tânăr ca să cunoști adevăratele lecții ale morții.

SCIPIO *(fixându-l pe Caligula)*: Eram prea tânăr ca să-l pierd pe tata.

CALIGULA *(întorcându-se brusc)*: Hei, voi, strângeți rândurile! Un fals poet e o pedeapsă prea mare pentru gustul meu. Gândeam până azi să vă păstrez ca aliați și, uneori, mi-am închipuit că ați putea forma ultima falangă a apărătorilor mei. Dar e-n zadar și va trebui să v-arunc în tabăra dușmanilor mei. Dacă și poezii se ridică împotriva mea, atunci pot spune că acesta-i sfârșitul. Ieșiți în ordine! O să defilați pe dinaintea mea, lingându-vă tăblițele, ca să ștergeți urmele grozăviilor voastre. Atenție! Înainte, marș!

Fluierături ritmate. Mergând în pas cadențat, poezii ies prin dreapta, lingându-și nemuritoarele tăblițe.

CALIGULA *(în șoaptă)*: Ieșiți cu toții!

La ușă, Cherea îl reține pe primul patrician, prinzându-l de umăr.

CHEREA: A sosit momentul.

Tânărul Scipio, care a auzit, ezită pe pragul ușii, de unde revine spre Caligula.

CALIGULA (cu răutate): Nu poți să mă lași în pace, așa cum o face acum tatăl tău?

Scena XIII

SCIPIO: Zău, Caius, toate astea-s fără rost. Știu bine că ai ales.

CALIGULA: Lasă-mă!

SCIPIO: O să te las, firește, fiindcă acum sunt sigur că te-am înțeles. Nici pentru tine, nici pentru mine, care-ți semăn atât de mult, nu mai există ieșire. O să plec undeva departe, să caut rațiunea tuturor acestor lucruri. *(Pauză, se uită la Caligula. Cu o mare emoție.)* Adio, scumpe Caius. Când totul se va fi terminat, să nu uiți că te-am iubit.

Iese. Caligula se uită la el. Schițează un gest. Dar se scutură cu brutalitate și se întoarce spre Caesonia.

CAESONIA: Ce-a vrut să spună?

CALIGULA: Depășește puterea ta de înțelegere.

CAESONIA: La ce te gândești?

CALIGULA: La el. Și la tine, de asemenea. Dar e același lucru.

CAESONIA: Ce-i cu tine?

CALIGULA *(privind-o)*: Scipio a plecat. S-a sfârșit cu prietenia. Dar tu, mă întreb, tu de ce mai stai aici?...

CAESONIA: Pentru că-ți plac.

CALIGULA: Nu. Dacă te-aș trimite la moarte, cred c-aș înțelege.

CAESONIA: Ar fi o soluție. Fă-o! Dar n-ai putea, cel puțin pentru o clipă, să te lași în voie și să trăiești liber?

CALIGULA: Sunt câțiva ani de când tot încerc să trăiesc liber.

CAESONIA: Nu asta voiam să spun. Te rog să mă-nțelegi. E-atât de bine să trăiești și să iubești cu inima plină de puritate!

CALIGULA: Fiecare își câștigă puritatea cum poate. Eu, urmărind esențialul. Ceea ce, de altfel, nu m-ar împiedica să pun să te omoare. *(Râde.)* Ar fi încoronarea carierei mele.

Caligula se ridică și răsuțește oglinda către sine. Merge în cerc, lăsându-și brațele să spânzure moi, aproape fără gesturi, ca o fiară.

CALIGULA: Ce ciudat! Când nu omor, mă simt singur. Cei vii n-ajung să-mi populeze universul și să-mi spulbere plictiseala. Când vă găsiți cu toții aici, mă faceți să simt un gol fără sfârșit în care nu pot privi. Nu mă simt bine decât printre morții mei. *(Se postează cu fața la public, puțin aplecat înainte, a uitat de Caesonia.)* Ei sunt adevărați. Sunt ca și mine. M-așteaptă și mă zoresc. *(Dă din cap.)* Întrețin dialoguri lungi cu unul sau cu altul dintre cei care strigau către mine să-i grațiez și căroră eu am poruncit să li se taie limba.

CAESONIA: Vino! Întinde-te lângă mine! Pune-ți capul pe genunchii mei! *(Caligula ascultă.)* Acum te simți bine. E-atâta tăcere!

CALIGULA: Atâta tăcere! Exagerezi. Tu n-auzi acest zăngănit de săbii? *(Se aude.)* Nu percepi aceste mii de șoapte ale urii care stă la pândă?

CAESONIA: Nimeni n-ar îndrăzni...

CALIGULA: Ba da, prostia.

CAESONIA: Ea nu ucide. Ea te face înțelept.

CALIGULA: Ba ucide, Caesonia. Când se consideră ofensată, devine ucigătoare. Oh! Nu mă vor asasina cei căroră le-am omorât copiii sau tatăl. Aceștia au înțeles. Ei

sunt de partea mea, au același gust în gură. Ci ceilalți, pe care i-am batjocorit și ridiculizat. În fața vanității lor mă aflu fără apărare.

CAESONIA (*cu vehemență*): Te vom apăra noi, suntem încă mulți care te iubim.

CALIGULA: Sunteți din ce în ce mai puțini. Am făcut tot ce trebuia pentru asta. Și-apoi, să fim drepti, n-am numai prostia împotriva mea, am și cinstea, și curajul celor care vor să fie fericiți.

CAESONIA (*același joc*): Nu, n-au să te omoare. Sau se va stârni, atunci, din cer o forță care-i va nimici mai înainte ca ei să te fi atins.

CALIGULA: Din cer! Nu există cer, sărmană femeie! (*Se așază.*) Dar de ce atâta dragoste, așa deodată, parcă nu intră în convenția noastră, nu?

CAESONIA (*care s-a ridicat și merge*): Nu-i de ajuns că te văd omorându-i pe alții, mai trebuie să știu că și tu vei fi omorât? Nu-i de ajuns că te accept crud și sfâșiat, că-ți simt mirosul de ucigaș când te așezi peste pânțele mele? Zilnic văd cum moare câte ceva din ce mai e omenesc în tine. (*Se întoarce către el.*) Știu că sunt bătrână și că încep să mă urătesc. Dar grija ce ți-o port mi-a crescut atât de mult sufletul, încât mi-e totuna dacă nu mă iubești. Aș vrea numai să te văd vindecat, tocmai fiindcă ești încă un copil. Ai toată viața înaintea ta! Și-n definitiv, ce lucru mai mare vrei decât o viață de om?

CALIGULA (*se ridică și o privește*): Te afli aici de foarte multă vreme.

CAESONIA: Adevărat. Dar ai să mă păstrezi, nu-i așa?

CALIGULA: Nu știu. Știu numai pentru ce te afli aici: pentru toate nopțile în care plăcerea era țipăt și suferință, și pentru tot ce cunoști din mine. (*O cuprinde în brațe și, cu o mână, îi dă puțin capul pe spate.*) Am douăzeci și nouă de ani. Puțin. Dar la ceasul acesta în care viața mi-apare totuși atât de lungă, atât de încărcată de cadavre, atât de împlinită, în sfârșit, tu ai rămas ultimul martor. Și nu mă pot împiedica să nu simt un fel de duioșie rușinoasă față de bătrâna care vei fi cândva.

CAESONIA: Spune-mi că vrei să mă păstrezi!

CALIGULA: Nu știu. Sunt numai conștient și asta-i lucrul cel mai teribil, că singurul sentiment curat pe care mi l-a oferit viața până azi e tocmai această duioșie rușinoasă.

Caesonia se desprinde din brațele lui, Caligula o urmează. Femeia se lipește cu spatele de el, Caligula o înlănțuie.

CALIGULA: N-ar fi mai bine ca și ultimul martor să dispară?

CAESONIA: N-are nici o importanță. Vorbele tale m-au făcut fericită. Dar de ce să nu pot împărtăși cu tine această fericire?

CALIGULA: Cine-ți spune că nu sunt fericit?

CAESONIA: Fericirea e generoasă. Nu trăiește din distrugeri.

CALIGULA: Atunci înseamnă că sunt două feluri de fericire, iar eu am ales-o pe aceea a ucigașilor. Fiindcă sunt fericit. A fost o vreme când credeam că am atins limitele durerii. Ei bine! Nu, se poate merge și mai departe. Dincolo de granița acestui ținut începe o fericire stearpă și măreață. Uită-te la mine! (*Caesonia se întoarce spre el.*) Caesonia, îmi vine să râd când mă gândesc că ani de-a rândul Roma întreagă s-a ferit să rostească numele Drusillei. Pentru că ani de-a rândul Roma s-a înșelat. Atunci, de fapt, am înțeles că dragostea nu mi-e de ajuns. Cu atât mai mult o înțeleg azi, când te privesc pe tine. A iubi pe cineva înseamnă a accepta să îmbătrânești alături de el. Eu nu sunt capabil de asemenea iubire. Drusilla bătrână ar fi fost ceva mult mai rău decât Drusilla moartă. Obişnuit, credem că omul suferă că, într-o bună zi, ființa pe care o iubește moare. Dar adevărata lui suferință e mai puțin deșartă; își dă seama că nici durerea nu durează. Până și durerea e lipsită de sens. După cum vezi, n-aveam nici o scuză, nici măcar umbra vreunei iubiri, nici amărăciunea vreunei melancolii. N-am nici un alibi. Dar azi, iată-mă și mai liber decât acum câțiva ani, eliberat și de amintire, și de

iluzie. *(Râde pățimaș.)* Acum știu că nimic nu durează! Să știi asta! Suntem doar vreo doi-trei în istorie care am făcut cu adevărat experiența, care am atins această fericire dementă. Caesonia, ai urmărit până la capăt o foarte stranie tragedie. E timpul ca pentru tine să cadă cortina.

Trece din nou în spatele ei și-și petrece antebrațul pe după gâtul Caesoniei.

CAESONIA *(înfricoșată)*: Fericire să fie această înspăimântătoare libertate?

CALIGULA *(strângând puțin câte puțin, cu brațul, gâtul Caesoniei)*:

Fii sigură de asta, Caesonia. Fără ea, aș fi fost un om mulțumit. Datorita ei, am cucerit clarviziunea divină a solitarului. *(Se însuflețește tot mai mult, strangulând-o puțin câte puțin pe Caesonia, care cedează fără rezistență, cu mâinile un pic desfăcute înainte. Caligula îi vorbește, aplecat spre urechea ei.)* Trăiesc, ucid, exercit puterea delirantă a nimitorului, față de care aceea a creatorului pare simplă maimuțareală. Asta înseamnă să fii fericit. Asta-i fericirea, această cumplită eliberare, acest dispreț universal, sângele, ura din jurul meu, această izolare fără seamă a omului care-și are privirea ațintită asupra întregii sale vieți, bucuria nemăsurată a asasinului nepedepsit, această logică necruțătoare care strivește vieți omenești *(râde)*, care te strivește pe tine, Caesonia, pentru a realiza, în sfârșit, singurătatea veșnică pe care mi-o doresc.

CAESONIA *(zbătându-se ușor)*: Caius!

CALIGULA *(din ce în ce mai exaltat)*: Nu, fără duioșie. Trebuie să terminăm, fiindcă timpul ne zorește. Timpul ne zorește, scumpă Caesonia!

Caesonia horcăie. Caligula o trage spre pat, unde o lasă să cadă.

CALIGULA *(privind-o cu un aer rățăcit, vocea îi este acum răgușită)*: Și tu de asemenea, și tu erai vinovată. Dar a ucide nu-i soluția.

Scena XIV

Se învârte de jur împrejur, rățăcit, se duce la oglindă.

CALIGULA: Caligula! Și tu de asemenea, și tu de asemenea, și tu ești vinovat. Atunci, ce contează, nu-i așa, că ești vinovat ceva mai mult sau ceva mai puțin! Dar cine-ar îndrăzni să mă condamne în această lume fără judecător, în care nimeni nu-i nevinovat! *(Cu toată forța disperării, lipindu-se de oglindă.)* Vezi bine că Helicon n-a venit. N-o să am luna. Dar ce dureros e să ai dreptate și să trebuiască să mergi până la mistuirea totală. Fiindcă mi-e frică de mistuirea totală. Zgomot de arme! Nevinovăția își pregătește triumful. De ce nu sunt în locul lor! Mi-e frică. Ce dezgustător, după ce i-ai disprețuit pe ceilalți, să-ți simți sufletul bântuit de-aceeași lașitate. Dar nu face nimic. Nici frica nu durează. Voi regăsi acel imens gol în care inima se potolește.

Se dă un pas înapoi, revine spre oglindă. Pare mai calm. Începe să vorbească din nou, dar cu un glas mai scăzut și mai concentrat.

CALIGULA: Totul pare atât de complicat. Și totuși e atât de simplu. Dacă aș fi avut luna, dacă iubirea mi-ar fi fost de ajuns, totul s-ar fi schimbat. Dar unde să-mi sting setea asta? Ce inimă, ce zeu ar putea să aibă pentru mine profunzimea unui lac? *(îngenunchind și plângând.)* Nimic în lumea asta și nici în cealaltă, care să fie pe măsura mea. Știu totuși, după cum și tu știi *(întinde mâinile spre oglindă, plângând)*, că mi-ar fi de ajuns ca imposibilul să existe. Imposibilul! L-am căutat între hotarele lumii, între propriile hotare. Am întins mâinile *(strigând)*, le întind și acum și mereu mă izbesc de tine, mereu tu în fața mea, și nutresc o ură cumplită contra ta. N-am apucat pe drumul care trebuia, n-ajung la nimic. Libertatea mea nu-i cea bună. Helicon! Helicon! Nimic! Încă nimic. O, ce grea e noaptea asta! Helicon n-o să mai vină: vom fi vinovați pe vecie! Noaptea asta e grea ca durerea omenească.

În culise se aude zgomot de arme și șoapte.

HELICON (*ivindu-se în fund*): Păzea, Caius! Păzea!

O mână nevăzută îl înjunghie pe Helicon. Caligula se ridică, ia un scaun și se apropie de oglindă, suflând greu. Se observă, simulează un salt înainte și, față de mișcarea simetrică a dublului său din oglindă, zvârle scaunul cu toată puterea, urlând:

CALIGULA: În istorie, Caligula, în istorie!

Oglinda se sparge și-n aceeași clipă, prin toate ușile, intră conjurații înarmați. Caligula îi întâmpină cu un râs smintit. Patricianul bătrân îl lovește în spate, Cherea — drept în față. Râsul lui Caligula se preschimbă în horcăieli. Lovesc cu toții. Într-un ultim hohot, râzând și horcăind, Caligula urlă:

CALIGULA: Tot mai sunt viu!

Cortina